

SVOBODA

Družinski list

Vsebina:

Nevesta Olga /Ivan Albreht/ — Spomin /C. Golar/ — Spomin /Octave Mirbeau/ — Pričakovanje /Janko Glaser/ — Z ulice /Janko Glaser/ — Clarté /Verusovič/ — Gubec /Rudolf Golouh/ — Kdo je prvi žganje kuhal /Lev N. Tolstoj/ — Skrb za alkoholike /L. P./ — Moja ura. Poučna zgodbica /Mark Twain/ — Jesensko razpoloženje /Janko Glaser/ — Na poti /Octave Mirbeau — K. D./ — Na ulici /Vera Kesler-Albrechtova/ — Berač — Zadovoljni človek /Ivan Sjergjejevič-Turgenjev — C. K./ — Turška modrost /Nazaretin hodža/ — Obtoženec /Franjo Roš/ — Maj /C. Golar/ — Zapiski blaznega alkoholika /Dr. Meinert/ — Pregled — Drobiž
Društveni vestnik „Svobode“

Ljubljana 1920

Lastna založba Delavske izobraževalne zveze „Svoboda“
za Slovenijo

Tiska „Ljudska Tiskarna“ v Mariboru

„Svoboda“, družinski list, je glasilo delavske izobraževalne zveze „Svoboda“ za Slovenijo v Ljubljani.

Izhaja dne 20. vsakega meseca.

Naročnina znaša letno 30 K. Člani dobe list brezplačno.

Upravištvo lista je v Ljubljani, Šelenburgova ul. št. 6/II, kamor naj se pošilja naročnino. Sprejema se tudi oglase, katerim se določi cena po dogovoru.

Uredništvo lista je: Fr. Albrecht, Ljubljana, Sodna ulica 5/IV, kamor naj se pošiljajo vsi rokopisi.

Navodila podružnicam:

Pristopnina k „Svobodi“ znaša 1 K. Podružnice dobe pri tajništvu „Svobode“ v Ljubljani pristopne izjave, ki jih mora vsak pristopivši član izpolniti, podružnice pa jih potem s pristopnino vred pri mesečnem obračunu pošljejo v Ljubljano.

Članarina znaša 2 K, — 50 vin. ostane podružnici, 1·50 K pa je poslata v Ljubljano. Zato dobe društveni člani družinski list zastonj. Podružnice, ki imajo na razpolago primerne prostore in vsled tega dovolj dohodkov od raznih priredb, naj v smislu priporočila izrednega občnega zbora pošiljajo centrali polni 2 K za vsakega člana.

Članarino naj se pobere vsak mesec obenem z oddajo družinskega lista, in sicer za naprej, ker zaostanim ali nerednim članom ne bomo oddajali lista.

Obračun je poslata redno do 15. vsakega meseca tajništvu „Svobode“ v Ljubljani, Šelenburgova ul. št. 6/II. — Podružnici, ki ne pošlje mesečnega obračuna, se ne določijo lista.

Denar naj se pošilja po poštnih položnicah, ki naj jih vsaka podružnica zahteva od tajništva „Svobode“ v Ljubljani.

Podružnice naj po možnosti ustanavljajo knjižnice, čitalnice, prirejajo predavanja, sestanke, izlete itd. Ustanavljajo naj pevske, godbene, dramatične, telovadne in druge odseke. Sploh naj skrbé za izobrazbo svojih članov ter goje pošteno, trezno družabno življenje. Društvene prostore naj si poiščejo v zasebnih prostorih, da člani niso primorani posedati v gostilnah ter zapravljati denar. Za vsa pojasnila se je obračati na tajništvo „Svobode“. Želje glede predavanj je sporočiti vsaj 14 dni pred predavanjem.

Tajništvo „Svobode“ je v Ljubljani, Šelenburgova ul. 6/II. Obračajte se nanj za vsa pojasnila. Prošnje za eventualne podpore je vlagati vsaj štiri tedne, predno se jo rabi. Podružnice naj se držijo v vsakem oziru reda. Le potem je mogoče uspešno in smotreno delovanje.

Redno do 15. vsakega meseca naj pošiljajo podružnice kratka poročila o svojih priredbah in o svojem društvenem delovanju tajništvu „Svobode“ v Ljubljani, Šelenburgova ul. 6/II.

Odgovorni urednik Fran Albrecht.

Nevesta Olga / Ivan Albreht /

I.

Dvoje novih gostov je prišlo skoro ob istem času v zdravilišče. Zdraviliški omnibus je pripeljal od popoldanskega vlaka mladega in bolnega suplenta Pavla Zavrla, a svétnikova ekvipaža je pripeljala iz mesta svétnikovo hčerko Olgo z njenim novim tovarišem — Lukijem. Luki je bil bel pes z rujavimi lisami, kocinasta, slinasta in zelo odurna žival.

Doktor Zavrl je nosil pod vratom visoko čast desetniško, a na rokavih rumeni znak enoletništva.

„Ali je zdravilišče številno obiskano,“ se je nagnil k vozniku in je zakašljaj, da je bil ves zaripljen v obraz. Voznik je zamrmral besedo o vojnem navalu, pogledal gosta po strani in je zamahnil po konjih. Pot se je vzpenjala v par lahnih, zasenčenih serpentinah navzgor, dokler ni stopila na plano, kjer se je razcepila v nešteto potov in steza, ki so se gubile med cvetočimi vrtovi, kjer so sanjale vile v toplem avgustovem ozdušju. Na vzhodnem robu planice je stalo zdravilišče, brezoblična stavba, stokrat prikrojena in preurejena po zahtevah trenutnih razmer.

Vila „Tišina“ je bila vsa skrita v zelenju. Na podolžni ravnici pod potjo je čepela, zasanjana v svojo samoto, z gozdom v ozadju in z vrtom v ospredju. Tam so cvele rože, vrtnice kakor snežinke in vrtnice kakor kipeča kri; cvetke iz daljnih krajev so se šopirile med raznimi vrstami marjetic in klinčkov, ponosna družba, polna vonja in razkošnih barv je tonila v solncu in je čarala bujne sanje v trepetajoči vzduh. Sama živa sreča se je gnetla v tem kraju, radost neoviranega življenja, ki je pobegnilo od nekod, iz daljnih daljav, da bi se moglo nemoteno razviti in izživeti v tem kraju . . .

Voznik je pridržal konja ter skočil z voza.

„Poljubljam roko, ekscelenca,“ se je naklonil z ustrežljivim poklonom proti dami, ki je stopila iz vile. Dolg bel predpasnik je ovijal vso postavo in bela avba je skoro docela zakrivala sive lase. Z levico se je gospa opirala ob palico, z desno se je naslanjala na spodnjo laket in na ledja mladega, svežega dekleta.

„Ekscelenca,“ je pomislil Zavrl malce nevoljno in je pozdravil z vso mogočo fineso. Dama je smehljaje odvrnila pozdrav in se je počasi bližala s svojo tiho spremljevalko. Doktor Zavrl je stopil nasproti. Ko

je stal že čisto pred damo, je ugledal sredi prednjega robu na avbi rdeči križec. Za trenotek je pomislil, potem je povedal svoje ime.

„Ah, da — tu bo prilika za odpočitek. Ste li ranjeni?“

„Ranjen in bolan, ekscelenca.“

Dama je nagubala čelo in je položila desno na srce:

„Naši častniki so res vzor junaškega mučeništva. — Oprostite, kako vas smem nazivljati?“

Zavrļa je obšla neka mučna tesnoba s primesjo uporne porogljivosti. V hipu je začutil, da ga je varala misel o svobodi, o oddihu v zdravi-lišču. Premeril je s pogledom svojo obleko in je ustavil oči ob enoletniškem traku ter je stisnil zobe:

„V vojni sem avanziral samo do tuberkuloze, ekscelenca. Sicer pa spadam med moštvo, desetnik po redu.“

Dama je začudeno strmela v govorečega in se je nasmehnila z rahlim nadihom nevolje:

„Res ne razumem teh reči — nimam spomina za to. Toda čudno je, gospod doktor, če sem čula prav.“

„Nič ni čudnega; kajti pri Bogu in pri vojakihi ni nemogoča nobena reč, ekscelenca,“ se je oglasil mlad nadporočnik, ki je prišel v tem hipu po parku. Doktor Zavrl je pridržal nasmešek in je pozdravil. Ko je nadporočnik obstal, je hotel suplent povedati ime svoje malenkosti po predpisani vojaški formuli, a dama ga je prehitela in ju je seznanila brez ozira na uniformo:

„Zanesite gospodove stvari gor,“ je ukazala dama kočijažu, ki je ves čas dotlej leno stal pri konjih. „Dobro počijte, gospod doktor! Od slej smo itak vsakdanji znanci,“ se je poslovila od Zavrla in je odšla z nadporočnikom in s spremljevalko po parku.

Kočijaž je odnesel enoletnikove stvari — povaljan, zmečkan in skoro prazen nahrbtnik. Zavrl je postal, se razgledal po okolici in se je nasmehnil. Prestana dolga vožnja in njej sledeča utrujenost mu ni dopuščala ostrih misli. Kopa novih utisov se je gnetla v njem, radovednost se je pletla v pričakovanju nečesa novega, kar naj bi pregnalo moro vsakdanjosti. Počasi, kakor jetnik je šel proti vili. Okna so bila po večini zastrta in lišči divje trte so klonili v vročini. Od zdravilišča sem je zazvenel smeh, v gozdu so se oglašale ptice in v dalji nekje je zaukal vlak.

Med vrati je srečal Zavrl voznika, ki je v pričakovanju molil svojo široko dlan nasproti. Ko je enoletnik izvršil svojo nemo dolžnost, je pohitel kočijaž s pojasnilom:

„Kar gor, prosim, v prvo nastropje! Saj je itak sestra Ana zgoraj.“

Sestra Ana ga je sprejela s tistim običajnim, začudenim in prašujočim nasmeškom bolniških strežajk, ki ga je vpoznal France Zavrl že izza prejšnjih bolnic. Odkazala mu je posteljo in je vzela s stene crno tablico.

„Ali bom že zopet — številka,“ se je pošalil suplent v spominu na razna romanja po vojaških bolnicah od bojišča do zdravilišča.

Sestra je zastrmela vanj;

„Pri nas so za ljudi imena.“

Dvoje temno-modrih očesc je gledalo izpod okrilja bele avbe tako otroško verno, da je v profesorju v hipu zavlada razposajenost:

„Škoda! Ravno tu bi rad imel številko in sicer — prvo,“ se je nasmehnul in je prisedel tesno k sestri.

„Čemu,“ je izkušala Ana z začudenjem, toda lahna nemirnost na obrazu je pričala, da je razumela dihljaj poklona.

„Rad bi doživel pred smrtjo še kaj lepega,“ je menil Zavrl prosto in je približal roko sestrinim ramenom, toda Ana se je umaknila:

„O, pri nas doživite lahko čudne reči: zanimivosti, razočaranja — kar vam baš prija; kajti pri nas je zbrano vse mogoče! — Avstrijski mozajik v minijaturi — pravi sestra Olga.“

Ne da bi čakala Zavrlovega odgovora, ga je vprašala po imenu.

„Prej nisem razumela dobro —“

Suplent je povedal ime, a ko je sestra hotela izgovoriti za njim, je zazvenel preko nežnih ust en nerodni — Caferú.

„To gotovo ni nemško,“ je menila Ana nevoljno, ko je opazila suplentov smeh.

„Slovensko,“ je pojasnil Zavrl.

„Ah, za jezike imam tako malo zmožnosti,“ je vzdihnila sestra in je napisala na tablico enoletnikovo ime in dan prihoda.

„Če želite, greste lahko takoj k ordinaciji.“

Zavrl je prikimal.

„Je najboljšo tako,“ je čevrljala Ana že spotoma. „Gospod svétnik je od šestih do sedmih itak na razpolago samo za vojaštvo. Obenem pridete takoj v družbo. Oba ostala gospoda iz vaše sobe vas bosta gotovo vesela — sta namreč tudi Slovenca.“

Šla sta od vile navzgor po parku in skozi ozek pas gozda, ki je objemal pod vrhom grič liki lahno zakrožena roka. Na terasah pred zdraviliščem je bilo razpostavljenih mnogo udobnih steznih stolov, miz in mizic, deloma zasenčenih v okrilju cvetočih oleandrov. Od nekod je zazvenel zvok glasovirja in mehka melodija Griegova je zasanjala v toploto večerno.

Zavrta je mahoma minila utrujenost. Topel pozdrav je poljubil dušo, dihlahaj pozabljenja vsega zlega. Tedaj je nenadoma planil v sanje mlad in začuden glas:

„O, doktore, pozdravljen nam v počitku!“

Zavr je dvignil oči in je ugledal Srebriča, znanca izza časa ognjenega krsta.

„Sta li znana,“ se je začudila sestra Ana.

Srebrič je medtem podal došlemu roko in je dražil dekletke:

„Ah, kaj razumete vi o tem, sestrice?! Slovenci smo vsi znanci med seboj! Saj nas je menda tako malo, da so nas svojčas hoteli nositi v košku — ali v culici. Za to je treba imeti talent za jezike, ne samo za obkladke in za piramidon.“

„Zlobnež,“ se je smejala Ana in se je okrenila tako, da se je malce obregnila ob Srebriča. Fant je brzo porabil priliko in je pogladil dekletke po licu:

„No, no, no.“

Zavr je požugal v smehu:

„Petelinček, petelanček, boš videl, kaj bo.“

„Ah, beži,“ je hitel Srebrič ves vznichen, „tu je paradiz na zemlji! Hej, ženimo se, ne naženimo vse dni, noči — je pel Muren, ne — in je vendar umrl brez dekleta?! Jaz pa mislim: danes je pernica, jutri je skala, pojutranjem je že grob — in človek nosi svinčen poljub na srcu in pečat na ustih! Kaj bi z modrovanjem v teh klavnih dneh.“

Ko so prišli do čakalnice, se je Ana poslovila:

„Saj opravite zame, gospod Srebrič?“

„Vse, vse,“ je zatrdil mladenič. „Na svidenje!“

Zavr se je naklonil proti odhajajoči, a Srebrič je hitel zmedeno:

„Že poznaš tega, že poznaš onega? Tako, ekscelenco tudi že? Zlata duša, kaj? Se ji pozna, da ni Madžarka, čeprav nosi v zakonu madžarsko ime! Iz Belgije je. Bila je dvorna dama pokojne cesarice Elizabete.“

Sredi pripovedovanja se je domislil nenadoma:

„Ali že poznaš sestro Olgo?“

Suplent je opazil mimogrede, kako je za trenotek hušknila senca preko tovariševih oči.

„Od daleč sem jo videl in Ana jo je omenila.“

„Satan je to,“ je zatrdil Srebrič in nenadoma je zastal kipeči tok njegovo govorice.

Zavr je pobobnal s prsti po kolenu in se je ozrl po ljudeh v čakalnici. Bilo je samo vojaštvo, a govorica in obrazi so izdajali kljub enotno pomečkanim uniformam pestro in pisano družbo.

„Satan v mozajiku, praviš,“ je odvrnil po kratkem premoru in je ostro pogledal v druga.

„Torej poznaš že tudi ti ta znameniti stavek,“ je odvrnil Srebrič z zategnjenim prašanjem. Bilo je videti, kakor da hoče reči še nekaj, toda zmotili so ga koraki, ki so prihajali vedno bliže. V naslednjem hipu je stal v čakalnici zdravnik, zdravstveni svetnik Danütz, plešast gospod z dolgo, polno črno brado.

Zavrլ je vstopil na poziv kakor v omotici. Čutil je, kako polje v belem svetu življenje in svoboda, medtemko se poslavljajo ljudje tam nekje v dalji od najdražjega, od svojih misli in svoje krvi. Malce bliže morda celo pod okriljem vse žive svobode, ječe drugi za zamreženimi okni in čakajo solnca in belega dne, čeprav vedo, da je zanje položen prečen kol na pokončnega.

„Kje si, nevestica, bela Ljubljana,“ vzkipeva še misel, a zdravnik že ponuja sedež in začinja svoj posel. Zavrլ izpoveduje kratko, jasno in z nevoljo, V trenutku občuti vse kot nerodno komedijo.

„Čemu ta skrb in negovanje, ko sem vendar rojen samo za svinec in za bajonet?!“

Misel je bila tako živa, da bi ji bil skoro dal duška v besedah. Po dolgem izpraševanju je začel svetnik s preiskovanjem in je končno presvetil še z Röntgenovimi žarki suplentovo velo telo.

„Tako torej! Le brez strahu — ne bo nič hudega! Samo mojih navodil se držati, prosim — natanko, prosim, gospod doktor!“

Toda sredi vseh lepih zdravniških obljub je nenadoma podplula Zavrlov obraz temna rdečica. Vročina je pahnila po vsem telesu in hip na to je bil suplent oznojen kakor po silnem, silnem naporu. Glava je klonila vznak in srepi pogled je prosil zraka. Zdravnik je brzo ukrenil vse potrebno — in ko se je bolnik zavedel, je stala v sobi sestra Olga. Kakor v snu je čul Zavrլ besede o posebno točni in vestni oskrbi, roj nasvetov in navodil, ki ne vzbujajo bolniku baš rožnatih nad. Potem mu je ponudila Olga roko, a z druge strani je pristopil Srebrič.

Ko so prišli do gozda, si je Zavrլ nekoliko opomogel.

„Nočem vas mučiti, sestra Olga,“ se je hotel oprostiti njene pomoči. Dekle se je ozrlo vanj in je pridržalo njegovo laket na svoji:

„Boljše je, če morete pogrešati gospoda Srebriča. Njegovo bolezen poslabša vsako najmanjše razburjenje.“

Pogleda obeh spremljevalcev sta se srečala. Srebrič je stisnil zobe in je popustil znanca. Olga se je mimogrede ozrla za njim, potem je pogledala Zavrļa in je dahnila toplo:

„Pri nas morate okrevati —“

Suplent je odgovoril z dolgim, iskajočim pogledom. Sestra je umaknila oči in je postala:

„Mislim, da bo prehudo, če gremo vso pot brez oddiha —“

„To zavisi od poti,“ je menil Zavrլ že dokaj vedro.

Šla sta dalje in suplent je čutil vedno razločneje, kako ga vleče zagonetka . . .

V sobi je stopila Olga k oknu in je nervozno pritiskala čelo k steklu. Ko je Zavrl legel, mu je ponudila toplomer. Nastala je mučna tišina, nemo izpraševanje, dvoumno odgovarjanje pogledov in kretenj, dokler ni vzkliknila Olga ob toplomeru:

„Groznico imate —“

Položila mu je desno na čelo:

„Saj ste kakor ogenj!“

Zavrl je stisnil oči in je zašepetal kakor v vročičnem snu:

„Ali je to prah na mozajiku?“

Olga je odmaknila roko in se je zdrznila, a je v hipu zopet obvladala položaj:

„Utegnilo bi biti celo sijaj —“

Še obkladek je dala bolniku, potem je obsedela kakor kip kraj postelje.

II.

Soba, kjer je prebival doktor Zavrl z drugovoma, je bil dokaj temna in neprijazna — okna brez posebnega razgleda, sploh vse kakor prirejeno za spokornika, ki hoče v zatajevanju pričakovati svoje poslednje ure.

„Veš, to vse je po grofičinem načrtu,“ je razložil Srebrič, ko je opazil suplentove malo zadovoljne poglede. Povedal mu je s tem po vsem okolišju znano zatrdilo, a zraven je dodal še zaupno:

„Menda je doktor Danütz sploh popolnoma odvisen od ekscelence.“

„Tako“ — se je začudil Zavrl.

„No, saj še izprevidiš,“ je menil Srebrič važno in je utihnil.

V sobo je planil pramen solnčnih žarkov in na vrtu so se oglašali ptiči. Zavrl se je poigraval z odejo in je mislil mnogo in prav nič. Bil je v nekem razdrapanem razpoloženju, ki ga mestoma izzovejo v človeku neznani kraji in zagonetni ljudje.

„To ti pa rečem: Olga — to je več ko zagonetka! Noht na njenem mezincu je relikvija — in ne morda samo enemu,“ je prekinil Srebrič kratko molčanje. Pogladi se je po goli bradi in rdečica mladih dni mu je pobarvala lica. Zavrl se je nasmehnil in je udaril v ravno smer:

„In ti? Ali moliš lase — ali noht?“

Srebričev obraz je bil v hipu kakor kupec alabastra — še z ustnic je izginita rožna barva. Ko pa je dvignil pogled, je spoznal suplent v tovariševih očeh blestenje kakor pri človeku, ki komaj zadržuje solze. Toliko otroške bojazni je bilo v tistem pogledu in toliko svežega, še čisto mladega razočaranja, da se doktor ni mogel vzdržati mehkode.

„Nič za to! Šaj vendar vse življenje ni nič drugega, nego eno samo nerodno tavanje iz laži v laž — ali ne? Treba pa je vedno vse sprejemati mirno, potem pokaže laž vselej tudi svojo smešno stran.“

Tedaj je stopila v sobo Olga in je zatrla Srebričev odgovor. Sestrje je spremljal enoletnik Dorič, črn fant v bližini moških let.

„Je prešlo, gospod doktor?“

„Hvala! Pri meni sploh ni nič nevarnega.“

Olga je za trenotek umaknila pogled, a Dorič je pomežiknil in je sedel na svojo posteljo:

„Kaj mislite vi o nevarnosti, sestra?“

Olga je vložila Zavrlu toplomer in je stopila k vznožju. S smehljajem je pozdravljala novega gojenca, z očmi je ščegetala razburjenega Srebriča, a z besedo je postregla Doriču:

„Jaz je sploh ne poznam in ne priznam.“

Dorič se je nasmehnil proti Zavrlu in tudi Olga se je okrenila k njemu. Nastopilo je mučno molčanje, ki ga je prekinil šele prihod grofičin.

„Dobro jutro, deca moja! A, Olgica je že tudi tu, nevestica,“ je govorila ekscelenca med pozdravljanjem. Olgin obraz je bil v hipu resen in pretirano strog. Dorič je pripomnil besedo o vojnem položaju, Srebrič je zatrjeval, da se počuti prav dobro, a suplent je ležal v postelji, motril vso družbo in komaj zadrževal smeh.

„Naša Olga je nevesta,“ je razložila ekscelenca proti Zavrlu — „samo ženina ima revica v Rusiji!“

„Vojna pač nosi svoje bridkosti,“ je menil suplent s pogledom na sestro, ki je stala, bleda kot slena, nepremično na istem mestu. Srebričev pogled se je prikrito pasel po njej, a Dorič jo je dražil s porogljivimi nasmeški. Vsa soba je bila v hipu tesna in kakor prepletena s pajčevino. Še grofičin glas je zvenel mučno in zoprno, ko je potožila:

„Moj Bog -- saj imam tudi jaz bridkosti! Dva sinova sta v armadi.“

Zavrl je skušal s pogledom izraziti svoje sočutje, a ekscelenca je pojasnila dalje:

„Eden je pri generalnem štabu, drugi je vojaški ataše v inozemstvu.“

Zavrl se je ugriznil v spodnjo ustnico, a Olga mu je prišla še v pravem hipu na pomoč:

„Upajmo, ekscelenca, da oba gospoda srečno preživita naš grozni čas! Saj morda njihova služba le ni neposredno smrtno nevarna.“

Grofici je prijala tolažba, vojaki pa so videli in spoznali bodico in so skrivali poglede. Le Olga edina je bila mirna in lahen smehljaj, ki je počival na njenem obrazu, je govoril s prav zdravniškim ledom:

„Za vsakega človeka je treba imeti svoj recept.“

Zavrlu je bilo nenadoma prijetno in toplo. Zavedel se je, da zopet živi v svetu, med ljudmi in njihovimi malimi in prikupljivimi nadlogami. Počutil se je kakor otrok med otroci, ki si grade hišice iz kamenčkov in se ženijo, da imajo cunjice za deco in pesek za moko ter blato za kruh. Kaj to, če podere hišico nepreviden dotikljaj, kaj, če je pesek ne-uziten in blato nečedno — ko pa je vendar vse skupaj tako lepo zabavno in kakor nalašč prikrojeno za to, da srečno mine čas. Samo Olga, nevestica, to je zadevica, ki stoji ob strani in se igračka čisto po svoje.

Olga je strmela vanj, da je čutil njene poglede kakor žrjavico. Nenadoma je stopila k vzglavju in je segla po toplomeru.

„Mislim, da imate prav“, je dahnilo vročično in je pisala višino temperature.

„Trdil sem prej, da pri meni ni nič nevarnega,“ je pojasnil Zavrl grofičinim vprašujočim očem. Ekscelenca je ljubila pogum in je bila vesela.

„Mladost, mladost,“ se je smehljala s prikupljivo ljubeznivostjo. „Še nam starim je ločitev lažja, kadar gledamo oni sveži čas.“

V tem hipu je zavil Srebrič oči proti stropu in je začel loviti sapo. Grofica je zakrila oči in je odšla iz sobe, Dorič je hitel po medikamente, a Olga je stopila k bolniku in je brzo ukrenila vse potrebno. Kretnje so bile vse tako mirne in umerjene, kakor da se svoje žive dni še ni brigala za nič drugega na svetu nego za to, kako je mogoče na srcu bolnemu človeku olajšati bolečino s curkom mrzle vode. Zavrla je v prvem hipu zmogla neka nasilna nervoznost. Ko pa se je umiril, je videl samo še sestro Olgo, to bogve kako razvajeno in razigrano dekletce, ki nosi sedaj nenadoma s tako spretnostjo jarem službe na sebi.

V tem je prišla pomoč: sestra Ana z brizgalnico; hišni zdravnik, mlad medicinec, je prinesel s seboj samo začuden in prestrašen pogled, a za medicincem je stala kopa radovednih tovarišev, ki so vsi hoteli pomagati z nadležnimi in nerodnimi opazkami . . .

Medtemko so ti pestri pomočniki vršili svoje delo, se je Olga izmuznila k suplentu:

„Veste, kaj sem mislila zdajle?“

Zavrl je dvignil oči.

„Ženiņa sem se domislila in gledališča in štatistov.“

S silo je zatrla smeh in si je potisnila robec na usta. Zavrl je bil presenečen in ni našel besede. Strmel je v žensko kakor v čudo in je skiskal zobe. Mestoma ga je izpreletela bojazen, pomešana s srdom — in tedaj so se mu stemnile oči. Olga pa je sedla na posteljo in je skušala naznačiti utrujenost. Obenem pa je šepetaje nadaljevala proti suplentu:

„Saj ni vse skupaj nič res! Na grofico sem mislila, ki moli za sina, da ne bi revež pri generalnem štabu srečal granate.“

Zadnje besede je izrekla s pikrim poudarkom in v očeh so zablestele solze. Drobno telesce je vztrepetavalo kakor pod težo silne bolesti . . .

Srebriča je popustil krč, a medicinca bojazen. Začel je govoriti tolažilne besede in je skoraj nato odšel. Že iz koraka je zvenel ponos, ki ga je občutil mladi mož vsled obilice svojega znanja in svoje debrodne moči. Za medicincem je odšla polagoma tudi ostala družba, edino sestra Ana je čuvala bolnika.

„Na zrak bi,“ je zaprosil Srebrič.

Medtem ko so spravljali bolnika ven, se je priplazil v sobo Olgin pes. Dekle je vstalo in je stopilo proti vratom. Komaj so se ostali oddaljili, je zaprla Olga duri in je objela psa. Z eno roko mu je izpodnesla prednji nogi, z drugo mu je dvignila glavo.

„Luki!“

V tem je že drhtel na pasjem gobcu Olgin vroči poljub. Zavrla je objel mrz in stud se je boril v njem s slastjo in s strastjo.

„Zenska — sestra!“

Olga se je vzravnala in njen pogled je bil kakor ogenj v ledu.

„Nevesta,“ je siknila in je odbežala. Iz veže je odmeval njen stisnjeni smeh kakor krik prekletega — /Dalje prih./

Spomin / C. Golar /

V ječi je mrak in žalostno srce,
in še misli so zvezane moje —
V svobodo bi radostno ven brez mejé,
pel bi, a kako naj srce mi zapóje?

Tesno, razrovano je v duši mi,
ko vrag se obupa smeje —
kdo grozo brezupno razruši mi,
in dušo ledeno ogreje?

A kdo je na okence zdaj potrkľjal?
Poglej jo, zunaj je drobna sinička —
in spomin kot žarek mi je zasijal:
Pozdravljena, ljubljena ptička!

Ali si ti moja, sinička?

Spomin / Octave Mirbeau /

... Mraz je rezal silneje; zemlja je glasneje škripala pod koraki; na drevesnih vejah so se kaplje izpreminjale v kristale. Polagoma se je osvetlilo nebo v blede-zlatem sijaju, ki se je počasi širil. Druga za drugo so se odražale iz sence oblike, nedoločene še in meglene. Globoka tema v dolini se je izpremenila v mrko violetno barvo, skozi katero so tuptam vztrepetali svetli žarki.

Zdajci sem začul šum, sprva slabotno, kot daljno bobnanje. Prisluhnil sem. Srce mi je bilo. Nato sem razločil — hop! — galop! — hop! — galop! — na poti iz Chartres-a topot konja, ki je dirjal naspoti. Instinktivno sem tesneje povezal svoj tornister in pogledal, je-li moja puška nabasana. Jedva da sem še imel časa, splaziti se za vrbo v bližini, že je stala, dvajset korakov pred mano, na poti velika senca. Kakor da se je dvignila iz teme, je stala tam, ne da bi se genila, nalik bronasti sohi jezdeca. In kot se je ta senca v ogromni veličini črtala preko jutranjega neba, se mi je zazdela strašna. To je bilo bitje z drugega sveta, povečano v neskončnost potom igre sence in luči. Jezdec je imel ploščato prusko čako in dolg črn plašč, ki so ga široka prsa mogočno vzbočila. Ali je bil častnik ali prostak? Tega nisem vedel, zakaj na temni uniformi nisem mogel razločevati znakov šarž. Poteze pa, ki so bile sprva nerazločne, so se polagoma odražale ostreje.

Ta mož je imel jasne, zelo svetle oči in plavolaso polno brado; bil je v polnem razcvetu mladosti. Njegovo lice je očitovalo moč in dobroto, razentega nedoločen izraz plemenitosti, poguma in melanholije, ki me je globoko prevzel. Z roko ploskoma na stegnu, je ostro gledal vojak v dolino, ki je ležala pred njim. Konj je bil s kopitom po tleh in iz puhajočih nozdrvi bruhal paro v vzduh. Bilo je jasno: poslali so tega Prusa naprej, da bi poizvedel za naše postojanke in pregledal ozemlje. Za njim je prežala cela armada, pripravljena, da se na signal, ki ga je pričakovala od tega moža, razlije preko naših polj. Med drevjem skrit, nepremično, z namerjeno puško, sem gledal na sovražnika. Lep človek, resnično! V tem krepkem telesu je plalo življenje. Škoda zanj! Še vedno je gledal v dolino in zazdela se mi je, ko da je opazoval vse tisto, kar je ležalo pred njim, mnogo bolj kot pesnik nego kot vojak. Razločno sem opazil ganotje v njegovih očeh. Nemara je bil pozabil, čemu je bil tu. Nemara je tudi njega prevzela lepota tega deviškega in zmagoslavnega jutra ...

Da, ta Prus, ki je prišel z mislimi na kri in smrt, je zdaj obstal ginjen pred sijajem novorojenega dneva. Njegova duša je bila za nekaj hipov polna ljubezni.

Pesnik, sem dejal samemu sebi, ali nemara umetnik. V vsakem slučaju dober človek, zakaj ves se je omeščal spričo lepote . . .

In zdajci sem jel zasledovati v njegovem obličju vsa občutja, ki so ga polnila, trepetanja in reflekse njegovega ginjenega in očaranega srca. Zdaj me ni mogel več prestrašiti. Ah, ne: nasprotno, nekaj me je s čarovno silo vleklo k njemu, in trdno sem se moral oprijemati svojega drevesa, da nisem ponudil roke temu človeku. Tako rad bi izpregovoril z njim in mu povedal, da je dobro, opazovati nebo na ta način kot on. Tako rad bi mu bil povedal, da razumem njegove sanje in jih ljubim . . . Nato pa se mu je potemnelo obličje in melanholija mu je zastrla oči. Ah, obzorje, ki ga je premeril njegov pogled, je bilo tako daljno, tako daljno! In za tem obzorjem je bilo še drugo obzorje in za tem drugim še novo in zopet vedno novo . . . To vse je bilo treba še zavojevati! Kdaj pač napoči čas, ko mu ne bo več treba goniti konja preko neprijateljeve zemlje . . ., ko mu ne bo več treba iskati poti preko razdejanja in smrti . . ., ko mu ne bo več treba moriti . . ., ko mu ne bo več treba prenašati prokletstva . . .

Nato je pač pomislil na to, kaj vse je bil pustil doma: na svoj dom, poln smeha njegove dece, na ženo, ki ga je pričakovala in zanj k Bogu molila. Ali bo kdaj spet videl vse to? Čutil sem, da se je prav v tem hipu domislil vseh najmanjših podrobnosti, rože, ki jo je tisti večer po večerji vteknil svoji ženi v lase, barve obleke, ki jo je imela, ko se je poslavljaj, in sinjega traku na klobuku svoje hčerke, konja, ki se guglje, zelenega drevesa, koščka potoka, papirnega nožička na svoji pisalni mizi . . .

Solnce se je dvigalo više ter razlivalo svojo luč preko polj in obzorja so se videla vse bolj daleka. Čutil sem, da sem sočustvoval s tem možem, da sem ga ljubil. Da, ljubil sem ga, prisezam vam.

In nato, ne vem, kako se je zgodilo, je počil strel . . . in skozi smodnikov dim sem videl jezdečev škorenj, ki je zletel v zrak, in vojaški plašč, ki se je zrušil na tla, in vihrajoča konjska griva, ki je izginila na poti . . . Nato ničesar več . . . Začul sem rožljanje sablje, težak padec telesa, topot besnega galopa . . . in nato ničesar več, ničesar. Cev moje puške je bila vroča, kadilo še je iz nje . . . brezupno sem jo spustil k tlom. Ali me je tlačila mora? Toda ne! Iz ogromne sence, ki se je dvigala pred mano nalik spomeniku jezdeca, je postal človek brez življenja, ki je ležal na tleh, z obrazom na zemlji, z iztegnjenimi rokami.

Ubil sem človeka; bedasto, ne da bi hotel, sem ubil človeka, ki sem ga ljubil, človeka, s katerim me je vezala sorodnost duš, človeka,

ki je pred vzhajajočim solncem sanjal svoj čisti sen! Ubil sem ga bil, nemara prav v tistem trenutku, ko je tiho govoril v svojem srcu: kadar se povrnem, takrat . . .!

Kako se je moglo to zgoditi? Čemu se je moglo to zgoditi? Umoril sem ga, ko sem ga vendar ljubil . . .

Urno sem skočil k padlemu in ga poklical. Ni se genil. Moja kroglja mu je predrta vrat ravno pod ušesom in kri je s tihim klopotanjem tekla iz žile, se zlivala v rdečo mlako, lepila se je v plavi bradi. S trepetajočimi rokami sem dvignil mrtveca in videl, kako mu je glava omahnila težko in brez opore. Pretipal sem mu prsa, da bi videl, ako mu je srce še bilo. Ni več bilo.

Nato sem ga še bolj dvignil kvišku, položil njegovo glavo na svoja kolena in se zagledal v njegove oči, v njegove velike, jasne oči, ki so se zdele, ko da zro otožno name, brez sovraštva, brez očitkov, ko da še žive. Skoraj bi bil omedlel . . . Nato pa sem zbral svoje moči, potegnil mrtvo truplo Prusa počasi kvišku, ga zravnal pred sabo in se vsesal s svojimi ustnicami v to mrtvo obličje, preko katerega so purpurni curki lili na tla.

Poljubljaj sem mrtvega sovražnika . . .

Pričakovanje / Janko Glaser /

Že sedem noči, že sedem noči
na tebe čakam sama;
in še je nemara sedem noči,
oj dolgih noči, med nama.

Laskaje v objem se ti vsak večer
ljubezen moja razpopi.
Kje ti si, da odprem ti svojo dver?
O pridi, tvoj dragi, in vstopi!

Z ulice / Janko Glaser /

Kraj ulice čepel je siromak,
pohabljenec brez noge, suhih rok,
in miloščine prosil je ljudi.
Prišla gospa je mimo milostiva
in milostno iz torbice dišeče
je vzela dvajsetico — tisto našo
železno dvajsetico — in jo vrgla
v klobuk ponižni. A po ulici
se zakotalila je dvajsetica —

in z nogo, s svojim finim čreveljčkom
mu jo porinila gospa je k nogam . . .
Jaz sem se sklonil in pobral jo s
ceste
— ker gnus in srd sta bila v moji
duši —
in dal nazaj sem jo gospej: „Ne
veste,
da tudi on je človek kakor vi?!“

Clarté / Verusovič /

Socijalistični duševni delavci Francije in ostalih dežel so si ustanovili ligo intelektualne solidarnosti za zmago mednarodnih stikov. Vsi ti kulturni bojevniki, pisatelji in umetniki, z največjimi svetovnimi možmi na čelu, prožeti prepričanja, da pripelje po vojski provzročen prevrat s svojimi posledicami: materijalizmom, sebičnostjo, sovraštvom, lenobo, dobička- in maščevanjaželjnostjo, vse človeštvo v pogubo, so ustanovitelji tega združenja, ki naj bi pripomoglo intelektu-duhu k zmagi nad današnjim materijalizmom.

Ta popolnoma nepolitična zveza ustanavlja v vsaki državi krajevno skupino ljudi, ki se interesirajo za to, da postane ljudstvo duševno večje in da ne podleže poginu. Ime tej skupini je „Clarté“ („Razsvetljenje“) in njen cilj je zmaga vsesvetovne misli. Glavni sedež ima v Parizu 12, rue Feydeau.

Upravni odbor sestoji iz naslednjih francoskih pisateljev in umetnikov: Anatole France, Henri Barbusse, Viktor Cyril (gl. tajnk), Roland Dorgelès, George Duhamel, Charles Gide, Henri-Jacques Laurent-Tailhade, Raymond Lefeybre, Magdeleine Marx, Charles Richet, Séverine, Steinlen, Vaillant-Conturier.

Komiteji v tujini (predsedniki): Norman Angell, F. A. Angermeyer, Johann Boyer, Georg Brandes, Eckhoud, Thomas Hardy, Blasco Hanez, Ellen Key, Selma Lagerlöff, E. D. Morel, prof. Nicolai, Edmond Pigard, Bernard Shaw, Upton Sinclair, Rabindranath Tagore, H. G. Wells.

Ob ustanovitvi združenja so naslovili na svet manifest; iz tega posnemamo te le znamenite stavke:

Naloge intelektualcev: Po trčenju materijalnih (stvarnih) sil so trčile druga ob drugo misli. Ta boj ni manjši, je pa važnejši od prvega, ker se vrača k prvotnim vzrokom vseh obstoječih naprav. Zadeva vse in zato se nam zdi tem boj kompliciran. Je to borba na življenje in smrt med minulostjo in bodočnostjo. Gre za to, ali naj ostanejo ali pa naj se nanovo določijo življenski cilji in temelji sveta. Vse nepričakovane izpremembe, vse dopolnitve in izvršitve od začetka sveta sem so delo mislecev in umetnikov, velikih duhov in izumiteljev, ki vidijo, pripravljajo in predpisujejo človeštvu ves napredek.

Vojska pa je ovrгла vse: priklicala je v življenje laž in stara nesporazumljenja, ki so že v preteklosti dolgo onemogočala napredek. Danes stopa na

površje skrb za organizacijo socialnega življenja po umstvenih zakonih. Korist posameznika mora biti v bodoče podvržen koristi celote, kajti vsakdo od nas je ogrožen, ako zadobe pravila, ki so veljala v preteklosti, nadvlado nad zakoni sedanjosti. Gre tu za koristi vsega človeštva, čigar mir in življenje je važnejše kot pa reševanje moralnih nalog in doseganje manjvažnih idealov. Ni več časa, razgovarjati se o nalogah onih, ki so izvoljeni; ti naj izvršijo, kolikor morejo, v blagor ljudstva. Dolžnost njih, ki jim lepota ni skrivnost, je, da jo vpeljejo v življenje s tem, da svetu vsilijo resnico.

Nekateri so se že pokorili svojim notranjim čuvstvom: toda njih delo bo brezuspešno, ako se jih pusti same. Ni le na enem samem mestu našprotij, ta najdemo povsod. Kdo pa si upa premagati sam vse te zapreke? Drugega izhoda nam ni, kakor združenje vseh onih, ki imajo dobro voljo. Svobodni duhovi vsega sveta se resnično spajajo v eno veliko enoto. Da bo pa mogla ta enota delovati, jo moramo urediti in ji delokrog določno formulirati. Naj si ustanove brez odlašanja — ne oziraje se na državne meje — po vsem svetu eno razsežno rodbino! Njih ideal ne postane nikdar dejstvo, ako se ne odločijo k skupni realizaciji svojih ciljev.

„Clarté“, organizacija, cilji in drugo: Da damo temu združenju inicijativo, smo izdali gorenji manifest, ki je zbudil splošno odobravanje. Pisatelji, umetniki in učenjaki so se začeli združevati. Oni ne ustvarjajo politične stranke; ustanoviti hočejo le življensko združenje krog živega ideala. Njih hotenje in določen namen in njih skrbi se tičejo bodočnosti.

Pripravljali bodo „Vsesvetovno republiko“, brez koje bi narodi ne imeli varstva. Odstraniti nameravajo umetne zapreke, ki delijo človeštvo; doseči popolno izvedbo 14 Wilsonovih točk; uvesti spoštovanje do človeškega življenja; zagotoviti svoboden razvoj posameznika, omejen le s skrbmi za živo družbo; popolno socialno enakopravnost mož in žen; zakonito dolžnost do dela za vse zdrave državljane; določiti načelo, da dobi v družbi vsakdo ono mesto, ki odgovarja njegovemu delu, zmožnostim ali ugledu; odpovedati rodbinske privilegije, najsi bodo kakršnikoli; uvesti mednarodne reforme, odgovarjajoče stališču socializma po zakonih ljudskih zmožnosti: dela, trgovine in industrije. — Liga bo razširjala in zagovarjala svoja načela v prepričanju, da se bodo dale vsesvetovne reforme uresničiti mirno, ako se bodo širile potom duševnega razvoja: ne bo se delalo le za hitrejši uspeh, ampak tudi za širjenje duševnega razmaha.

Delovanje skupine „Clarté“ je zagotovljeno z upravnim odborom, ki daje inicijativo in ostaja za vse sam odgovoren. Prijateljski vabimo vse, ki verujejo v moč misli, da se nam pridružijo! Seznam privržencev „Clarté“ ni končan in menda ne bo nikdar. Pripominjamo, da za ustanovitev skupine ni treba slavnoznanih ljudi iz pisateljskih krogov ali pa učenjakov; učitelj, ki nam piše iz gorske vasice, misleči dijak, mlad socialist, zavzet

za stvar, sploh vsakdo, ki se hoče posvetiti vprašanju trpljenja in sreče ljudstva, moške in žene, naj nam pomagajo pri delu. Želimo, da se nam pridružijo vse sorodne skupine. Razen propagande s pomočjo društev, predavanj in z razširjanjem naših manifestov, bomo izdajali publikacije. V kratkem izide revija „Clarté“, ki bo naš prvi organ. Ustanovili smo študijske odbore (Comités d'Études), ki bodo raziskovali in združevali dokumente, ki se tičejo socialnih vprašanj, in bodo omogočali, da pridejo v znanost takšni, kakršni so v resnici.

Vse skupine bodo med seboj v stalnih stikih, razvijale se bodo svobodno; razvile bodo propagando in pridobivale si bodo privrženec kot mi. Spojitev vseh naših skupin bo tvorila Internacijo Misli, ki je tako težko pričakujejo oni, ki verujejo v to, da je mir med narodi odvisen od njih nraavstvene kvalitete. Naša inštitucija ne bo le abstraktno bitje, ampak živeče in organizirano v resnici. Kot Delavska Internacija bode imelo svoje zbere. Nekega dne pa postane dovolj močna avtoriteta, da zabrani velike nepravilnosti, da jo bodo poslušale javne velesile in da bo v resnici imela delež pri harmoničnem uresničenju boljše bodočnosti. (Podpisan Upravni odbor „Clarté“.)

* * *

Misli, ki so združene v tem manifestu, so propagirali veliki duhovi, že od nekdaj; vendar niso dobile nikdar toliko privrženec kot v teh časih. Ko zrô francoski misleci na eni strani velikanski neuspeh „Zveze narodov“, na drugi pa ne vidijo nikakega konca vojskâ, hočejo napraviti mir med narodi potom propagande plemenitosti srca in duha. In upamo, da se jim to posreči! — O jugoslovanski skupini „Clarté“ menimo, da se ustanovi v najkrajšem času.

* Članek je posnet po manifestu francoskih soc. pisateljev.

Gubec / Rudolf Golouh /

Kdo si kronanje to primerjati usoja? . . .
Stopil si zavesno na prestol svoj ognjeni;
že krona žareča na glavi ti blešči . . .
Ta prestol, ta krona ti pristoja!

Tebe plamenov plašč danes ogreva . . .
In ne zineš . . . Ure pomembne se zavedaš!
Kmetje, sred plamenov je kronan vaš car,
prestol njegov ogenj silni odeva!

Kdo je prvi žganje kuhal / Lev N. Tolstoj/

Brez zajutрка je bil šel reven kmet orat, le kos kruha je vzel seboj. Na polju sleče suknjič, ga zvije pod grm in kos kruha spodaj. Čez nekaj časa sta bila vola trudna in kmet lačen. Izpreže vola, naj se paseta, sam pa gre h grmu použiti svoj kos kruha. Vzdigne suknjo in glej, kruha ni. Išče, obrača, stresa šuknjo: kruha ni. Čudno to, nikogar ni videl in vendar ga je moral nekdo ukrasti.

Bil je pa hudič, ki je kmetu, ko je oral, uzmal kruh, se skril za grm in poslušal, kako bo kmet robantil in klical hudiča. Kmet pa je bil žalosten, da je okraden, pa se je znal potolažiti; „No, umrl ne bom od lakote in kdor ga je vzel, ga je moral biti potreben: bodi mu na zdravje“.

In kmet gre k studencu, se napije vode, vpreže vola in zopet orje. Hudič, pobit, da ni kmeta spravil v greh, klaverno odide v peklo in potoži všjemu hudiču, da kmet ob ukradenem kruhu ni klet, marveč rekel na zdravje!

Višji hudič se je razkoračil!
„Da te je kmet premagal“, je kričal „si ti sam kriv: neumno si začel in še bolj neumno bi bilo, če bi se kmetje in njih žene takih navad prijele; pri tem mi ne izhajamo. To je huda reč, to ti rečem. Tega ne smem trpeti! Pojdi in zasluži kos, ki si ga ukradel kmetu. Če ga v treh letih ne premagaš, dal te bom kopati v žegnani vodi.“

Žegnane vode pa se hudič boji; kar so ga noge nesle, je tekel na zemljo in mislil in izmislil! Obleče se v dobrega človeka in udinja pri istem kmetu za hlapca. Prvo leto svetuje kmetu, da je sejal v močvirje in suša je sosedom vse vzela, kmet pa je lahko prodajal od obilne žetve. Drugo leto pa mu svetuje, naj seje v bregove; in leto je bilo deževno. Drugim je žito poginilo, naš kmet pa ga je komaj pospravil, ga prodajal in še mu ga je ostajalo, da ni vedel kam z njim.

In hlapec-hudič nauči kmeta žgati žganje iz žita. In kmet je kuhal žganje in sam pil in drugim piti dajal. In hudič je šel k nadhudiču in se bahal: tisti kos kruha sem zaslužil!

Pa najvišji hudič se je hotel prepričati na lastne oči. Pride sam gori k kmetu in vidi: bogate ljudi iz vasi je povabil in jih gostil z žganjem. Kmetica nosi okoli in naliva gostom. Pa se neke zadene in ga izlije kupico po tleh. Kmet pa vzroji in vpije:

„Ti hudičeva babnica, ti krevlja, prokleta, ali misliš, da so pomije, da tako kapljico po tleh izlivaš?“

Hudič nadhudiča s komolcem dregne: „Slišiš,“ šepne, „zdaj ne pravi na zdravje!“

Kmet naprej robanti in sam naliva. Pride od dela reven kmet, ki ni bil povabljen; pozdravi, prisede in misli, da bi se mu trudnemu tudi priliegla kapljica. Sedi in sedi in požira — slino. Kmet pa mrmra sam pri sebi: Vsakega pa tudi ne morem napajati.

Tudi to dopade višjemu hudiču. Manjši pa se baha: „Le počakaj, bo kmalu še lepše.“

Gostje pijo in pije gostitelj. Pa hvalijo drug drugega in prilizujejo se in besede teko kot med in maslo. Višji hudič posluša in šepeta malemu:

„So kakor lisice, drug drugega sleparijo, pijača jih bo spravila nam v roke.“

„Le čakaj,“ odgovori mali, „da bodo imeli kaj več pod kapo; zdaj kakor lisice z repovi migajo drug drugemu pod nosom, pa kmalu se bodo grizli kakor volkovi.“

Možje pijo drugo steklenico; besede postajajo glasnejše in sirovejše. Maslo se je spremenilo v žolč, začne se tepež, nosovi krvave. Gostitelj se vmešava, pa premlatijo ga.

Višji hudič z dopadanjem gleda: „Dobro, prav dobro,“ mrmra bolj na tiho.

„Le počakaj, bo še lepše, ko izpijejo tretjo čašo. Zdaj so volkovi, potem bodo svinje,“ obljubuje mladi.

Tretja steklenica kroži. Divjost ponehuje, možje lezejo v dve gubi. Govorjenje je že bolj kruljenje. Drug drugega ne sliši, samega sebe ne razume. Počasi odhajajo in padajo po tleh, po blatu. Gostitelj gre ven z njimi, pade v jarek z glavo naprej in kruli in kobaca kot svinja.

Strašno to dopade višjemu hudiču. „No,“ reče, „dobro pijačo si si izmislil, tisti kos kruha si zaslužil. Povej, kako delaš to brozgo? Kajne, najprvo vzameš krvi lisičje: priliznjeni so postali kot lisica; potem volčje krvi: zlobni kot volkovi, in v tretje si primešal svinjske krvi in postali so svinje?“

„Nak,“ odgovori mali hudič, „tako nisem delal. Samo dobro letino sem jim dal. Nekaj živalske narave je vedno bilo v njih. Pa dokler je kruha po malem, jo človek premaga. Ko pa pride obilnost, pa ne ve, kaj bi počel, in naučil sem ga žgati žganje. In ko je žito prekuhal v žganje, zbudi se v njem živalska narava: lisičja, volčja in svinjska. Da bi le vedno žganje pil, pa bo ostal žival.“

Višji hudič je pohvalil malega in ga postavil v visoko službo.

Skrb za alkoholike / L. P. /

Protialkoholni oddelek pri poverjeništvu za socialno skrb v Ljubljani nadzira po možnosti izpolnjevanje vladne naredbe za omejitve alkoholizma, zlasti pa posveča svoje delo v korist svojcev alkoholikov. Urad skrbi za pivce same s tem, da jih skuša s pomočjo dobrohotnih oseb, korporacij, društev itd. pridobiti, ali — če drugače ni mogoče — postavnim potcm prisiliti k zmernemu in dostojnemu življenju.

Kako izgleda v skrbstvenem uradu ob sprejemnih urah?

Skrbstveni urad je posvetovalnica za alkoholike, njih svojce in prijatelje treznostne akcije. Tu se določa način rešitve ali zdravljenja alkoholika. Razmotriva se o gmotni in moralni pomoči pivcu in ostalim družinskim članom. Ker posreduje urad tudi pravno varstvo, je stalno v zvezi z varuštvom mladoletnih, policijo, sodiščem, vobče vzgojevališči, sirotišnicami ter vsemi inštitucijami, ki pridejo tu v poštev.

Kdo vse prihaja v urad? Najrazličnejši ljudje! Stari in mladi, imoviti in revni, manj in bolj izobraženi. Največkrat prihajajo žene alkoholu vdanih mož. Nekatere so duševno močno potrte. Z obraza se jim čita, da jih je pot stala premagovanja. Druge nastopijo zavestnejše. Niso še izgubile vero v bolnika. Zavedajo se, da leži usoda družine na kocki. Zdravje mož je zrahljano in živci ženâ ne morejo več prenašati trpljenja.

Mnogim je dolgoletno trpljenje ob strani alkoholika ubilo vso duševno moč. Imajo samo eno željo: z otroci vred proč od njega!

Mati s solzami v očeh in prvorojencem na rokah toži, da je varana za življensko srečo že prvo leto zakona.

Poleg navedenih pa se pojavi večkrat tudi osivela, od borbe za obstanek telesno uničena žena, ki je ob strani moža pijanca z delom lastnih rok dolgo vrsto let pošteno preživljala in vzgojevala večjo družino. Sedaj šele, ko je povsem obnemogla, prosi pomoči.

Ker alkohol prevladuje med moškim spolom, je pač umevno, da posečajo urad največ žene, matere, sestre in druge članice sorodstva. A tudi drugačni primeri so na vrsti.

Pride oče osmih otrok, ki toži takole: Jaz ne vem več, kaj naj storim! Moja žena je vsak dan pijana, otroci hodijo lačni, umazani in raztrgani. Ko pridem iz službe, najdem ženo velikokrat vsled pijanosti za vsako delo nezmožno.

Tu išče pomoči sin za očeta, hči za mater. In koliko žalostnega vedo povedati o mladosti, katero so preživeli brez veselja, o materi, ki je morala vsled neizmernih muk prezgodaj v grob.

Tožbe pomoči iščočih so si zelo slične in vendar ustvarja vsako poročilo zopet novo sliko zase, kajti način pijančevanja se po značaju družinskih in premoženjskih razmer v omiki in poklicu dokaj razlikuje.

Vsa poročila pa soglašajo v tem, da se v družini, kjer se je udomačila nezmernost, pojavi v doglednem času materijelno in moralno zlo. Pozabiti se pa ne sme, da taki žalostni pojavi ne nastanejo od danes do jutri! Navadno je to konec večletnega razvoja. Začetkom se posledice tega zla še ne občutijo, pozneje vedno bolj in nazadnje postanejo neznosne.

Vsi ti ljudje — izvzemši zakrknjene alkoholike — prihajajo v skrbstveni urad z nekim posebnim zaupanjem, kajti tu se jim ne nudi samo priložnost dati svojim čutilom duška v besedi, temveč ustvari se jim zavest, da so njih tožbe našle umevanje ter da se bo za izboljšanje položaja storilo, kar največ mogoče.

Uradniku skrbstva se tu nudi priložnost, poučiti svojce pivca o njih vedenju. Brez koristi je namreč pijanemu človeku predbacivati vse mogoče in nemogoče stvari, ga dražiti z zmerjanjem, mu groziti s tožbami in ločitvijo zakona. Navdušiti je treba te ljudi za pameten in dobro preišljen nastop, ki bi pripomogel do uspeha.

Ko je v skrbstvenem uradu sestavljen zapisnik o alkoholnem bolniku, istega povabijo na razgovor. Ako se ta ne odzove vabilu, je treba iskati posredne ali neposredne zveze z njim, in sicer potom sorodnikov, delodajalca ali osebe, do katere ima bolnik še največ spoštovanja. Po teh predpripravih napravi skrbstveni uradnik ali od njega za to določena oseba na pivčevem domu obisk, ki pa ne sme imeti uradnega značaja. Pivec mora dobiti od posetnika vtis, da mu ta želi le dobro ter da hoče njemu in ostali družini pomoči do blagostanja in sreče.

Posetnik pa mora biti velikokrat zlasti pri prvem obisku pripravljen na razne neprijetne okoliščine, ker ga pivec smatra kot nepotrebne vsiljivca. Pri tej priliki se kažejo ti bolniki prestrašeni, so v zadregi, razžaljeni ali začno celo vpiti in zmerjati. Najvažnejše pri teh posetih pa je način pogovora s pivcem. Najprej ga je treba pripraviti do tega, da prizna svojo bolezen, in drugič do izjave, da postane abstinent. Zelo na mestu je, takega človeka vpeljati v protialkoholno ali sploh kako njemu koristno organizacijo, ga odtrgati s tem duševnemu brezdelju ter mu preskrbeti primernega razvedrila. Pri določitvi organizacije pa je posebno paziti na politično mišljenje ali religiozni čut pivca, kar pride zlasti pri izobraženih zelo v poštev.

Pri osebah, pridobljenih na tak način k treznemu življenju, se poleg dvigajočega zdravja kmalu tudi opazi popoln duševen preobrat. Pivcu iz premožne hiše pa je najbolje nasvetovati zdravljenje v kakem zdravilišču

za alkoholike, in sicer za najmanjšo dobo šestih mesecev do enega leta. Najboljša tozadevna zdravilišča se nahajajo v Nemčiji in v Švici. Uspehi takih zavodov so petkrat večji kot oni skrbstev za alkoholike ali protialkoholnih društev. Upati je, da tudi Slovenci v doglednem času dobimo tak zavod, in sicer tako urejen, da bi bilo mogoče sprejeti tudi bolnike revnejših slojev. Zgradbo takega zavoda bo gotovo vsak trezen in pošten Slovenec toplo priporočal.

Ako pivec ali pivka odločno odkloni pomoč, je treba zaprositi pomoči razne oblasti. V takih slučajih je naravnost dolžnost skrbstva, slučaj naznaniti višji oblasti, ki se navadno zavzame najbolj za svojece pivca.

Iz predstojecih vrstic je razvidno, da ima skrbstvo alkoholikov zgolj človekoljuben namen, kateremu naj bi se pridružil sleherni, komur je mar lastna sreča in lepša bodočnost našega naroda.

Pesem / C. Golar /

Ali res nikoli več
gledal ti ne bom v oči,
ali res nikoli več
slišal tvojih besedi?

Čarnih, zametnih oči
mi pozabiti ni moč,
pesem tvojih besedi
pijem, pijem dan in noč.

Pijem, pijem, ali zdaj
kupo vina rdečega —
da pozabim rožni kras
nedrija kipečega.

Sanscullotes / Rudolf Golouh /

Na ulico, plebejci brezpravni!
Raduj se, Elisej, zlahtne gospode hram!
Za puntarje odpri je bastiljo —
poginu obsodil se je sam!

Pokonci, bičana kanalja!
To klic je nove zgodovine.
Človeštvu izvojuje pravo,
tirane spodi iz domovine!

Že misel prekucije dozoreva.
Vstajajo Robespierre, Marat, Danton.
Doli z bastiljo gospodujočih,
prost bodi narod težkih spon!

Naj deluje giljotina!
Svobode sovražnik ni vreden odpuščanja:
V prah gradove zlate, naj padajo glavè! ...
Sile neizprosne zahteve boj osvobojenjal!

Moja ura. Poučna zgodbica / Mark Twain / ==

Moja lepa nova ura je šla poldrugo leto, ne da bi bila prehitela ali zastajala in ne da bi se bilo zlomilo kako kolesce ali da bi se celo ustavila. Na koncu koncev sem začel smatrati, da nezmotljivo naznanja čas in uro in navsezadnje sem postal prepričan, da je njena telesna konstitucija in njeno koščeno ogrodje neminljivo.

Toda nekega večera sem pustil, da se je iztekla. Žaloval sem nad tem kot nedvoumnim zlom in znamenjem bližnje nesreče. Polagoma pa se je zjasnilo spet moje čustvo, kar na slepo sem naravnal uro in zaukazal svojim babjevernim slutnjam, naj me zapuste.

Prihodnjega dne sem stopil v prodajalno bližnjega urarja, da bi jo naravnal natančno po pravem času. Imetnik trgovine mi jo je vzel iz rok in se je pripravil, da jo naravna. Nato je rekel:

„Za štiri minute zastaja — treba bo premakniti regulator nekoliko naprej.“

Poskušal sem, da bi ga zadržal — poskušal sem mu pojasniti, da gre ura popolnoma pravilno. Toda ne; vse, kar je ta zeljnati štor v človeški podobi mogel videti, je bilo to, da zastaja ura za štiri minute in da je treba regulator polisniti nekoliko naprej; in tako je, dočim sem jaz plašno poskakoval okoli njega in ga prosjašil, naj uro vendar pusti v miru, izvršil hladnokrvno in neusmiljeno ta ostudni čin.

Moja ura je pričela prehitevati. Vsak dan je šla hitrejšje. Prvi teden je zbolela za hudo mrzlico in njena žila je dosegla stopetdeset udarcev v senci. Po preteku dveh mesecev je vse ure v mestu pustila daleč za seboj in je bila za več nego štirinajst dni pred koledarjem. Bila je že v novembru in se je veselila prvega snega, ko je še oktobersko listje šumelo v vetru. Tako hitro in uničujoče je približala rok za plačanje hišne najemnine, obletnih računov in sličnih stvari, da nisem mogel tega več mirno prenašati.

Nesel sem jo k urarju, da jo uravna. Vprašal me je, če sem jo bil že kdaj dal v popravilo. Zanikal sem — ne, nikoli še ni bila potrebna poprave. Iz njegovih oči je zasijala zlobna radost, urno jo je odprl, dal pred oko malo, kockasto steklo in pokukal v kolesje.

Dejal je, da jo bo treba osnažiti in namazati in razentega še regulirati — tako čez dober teden naj se spet oglasim.

Potem ko je bila moja ura osnažena in namazana in regulirana, je šla tako počasi, da je tikala kot stolpne ure. Začel sem zamujati vlake, k vsem sestankom sem prihajal prepozno in zamujati sem pričel uro obeda; zamujati sem jel menične termine in menice so zapadle; sčasoma sem splaval nazaj v včerajšnji dan, nato v predvčerajšnjega; potem v pretekli teden in polagoma me je prevzelo prepričanje, da se čisto sam polikam v predposlednjem tednu in da sem zgubil svet iz oči.

Zdelo se mi je, da me obhajajo posebne vrste prijateljska čustva napram mumijam v muzeju in da se me polašča želja, da bi se pomenil z njimi o dnevnih novicah. Šel sem spet k urarju.

Dočim sem čakal in stal poleg njega, je urar uro popolnoma razdril in je rekel nato, da je valjček „otekel“. Zagotovil mi je, da ga zna tekom treh dni spraviti v njegov normalni obseg. Po tej operaciji je šla ura „povprečno“ dobro, toda to je bilo pa tudi vse. Pol dneva je divjala, kakor včlovečena hudoba in je pričela tako silno lajati, hropeti, kihati, sopsti in smrčati, da vsled vsega tega nemira svojih lastnih misli nisem več mogel slišati; in dokler je trajalo to, je ni bilo v celi deželi ure, ki bi se mogla z njo kosati.

Toda še istega dne se je zakasnila in zapravila toliko časa, da so jo vse ure, ki jih je prehitela, spet došle. In tako je po preteku štiriindvajsetih ur končno le čisto pravilno dospela o pravem času na svoje mesto. V splošnem je povprečno pravilno kazala čas in nihče ni mogel trditi, da je storila večalimanj nego svojo dolžnost.

Toda tudi najpravilnejši povprečni čas je pri uri čednost prav dvomljive vrednosti in tako sem nesel ta instrument k drugemu urarju. Dejal je, da je zlomljeno pero. Rekel sem, da me veseli, da ni nič hujšega. Čisto po pravici povedano, še sanjalo se mi ni, kaj je pravzaprav to pero, toda tujemu človeku nisem hotel pokazati svoje nevednosti. Popravil je pero, ampak, kar je ura na eni plati pridobila, izgubila je na drugi. Nekaj časa je šla, nato je nekaj časa stala in potem je šla spet par trenutkov, in tako naprej. Seveda je delala pri tem čisto poljubne presledke. In vsakokrat, kadar se je sprožila, je udarila kot stara mušketa. Nekaj dni sem hodil s podloženimi prsi okoli, končno sem pa nesel uro k drugemu urarju.

Ta je razdejal uro na čisto drobne kosce in obračal in vrtil nato drobce pod svojim steklom; in nato je rekel, da se mu zdi, da z vretencem ni vse, kot bi moralo biti. Popravil je vretence in znova spravil uro v tek. Zdaj je svojo nalogo prav dobro opravljala, izvzemši, da sta se vsakih deset minut kazalca sprijela, kakor škarje in od tega trenutka lepo skupaj marširala. Najstarejši mož celega sveta ne bi bil mogel s tako uro dognati, kakšen dnevni čas je pravzaprav in tako sem spet šel in nesel uro vnovič v popravilo.

Ta čudni možakar je rekel, da se je kristal malce upognil in da se je verižica zamotala. Razen tega je bil mnenja, da bo treba del kolesja znova okovati na polovico. Napravil je vse to in glej, ura je šla brezhibno, razen da je semtertja, potem ko se je kakih osem ur mirno trudilo, začela kar naenkrat v njeni notranjosti šumeti in brenčati kot v panju in sta se kazalca začela vrteti s tako naglico, da je vsakdo čisto upravičeno moral zdvomiti nad njuno identiteto. Zdelo se je, kakor da je razpeta preko urinega kazala čisto nežna, prozorna pajčevina. V šestih do sedmih minutah sta pretekla prihodnjih štiriindvajset ur in obstala kar naenkrat s silnim pokom.

S težkim srcem sem šel še enkrat k drugemu urarju in opazoval, kako je razdiral mojo uro. Nato sem se pripravil, da začnem z njim navskrižno zaslišanje, zakaj stvar je začela postajati zelo resna. Kajti ura je veljala spočetka dvesto dolarjev in dva- do tritisoč sem jih pa, se mi zdi, že plačal za popraviljanje. Ko tako čakam in opazujem, spoznam v urarju starega znanca — nekdanjega strojnika na parniku, ki pa nikakor ni bil izmed najboljših strojnikov eden. Skrbno je preiskal vse posamezne dele kolesja, natančno tako, kot so to delali vsi ostali urarji in potem je prav z isto samozavestjo odločil.

Dejal je:

„Preveč pare razvija — treba je, da obesimo par uteži na varnostni ventil.“

Na mestu sem mu razdrobil črepinjo in sem ga pustil pokopati na lastne stroške.

Moj stric Viljem (žalibog je že mrtev!) je večkrat dejal, da je dober konj toliko časa dober konj, dokler ne uide in dobra ura je toliko časa dobra ura, dokler je popraviljači ne dobe v roke. In začuden je vprašal, kaj bi pač postalo iz vseh kotlokrparjev, puškarjev, šolnarjev in kovačev, ki jih obrtnija ni več v stanu preživljati; toda tega mu ni nikdar nihče vedel povedati.

K. D.

Jesensko razpoloženje / Janko Glaser /

Kakor sadovi, ki so jih solnčni žarki omečili,
zreli odpadajo drug za drugim dnevi: tibi in mili.
Skoraj obrali bomo vinograde, spravili vino v šodove —
skoraj potrgati tudi treba bode mladosti snove!

Na poti / Octave Mirbeau — K. D. /

Dva dimnikarčka. Noč se vlega, zlokobna in bleda, zagrinja polja kot znojni prt. Mala dimnikarja nastavljata ušesa in poslušata šumenje.

Njun mojster je nekega večera nagloma umrl, v pijanosti je zaspal na robu jarka.

Njuna mala črna lica, njuni kapi, pokriti s sajami, sta razljutili ljudi in vzbudili nezaupanje: „Ne, ne . . . Le pojta . . . Pri nas za tatiče nimamo prostora!“ In ko sta se branila, jima je neka ženska, debela in vsa rdeča, zagrozila, da naščuva pse nanju . . .

Prvi dimnikar: Še vedno ne vidiš hiše?

Drugi dimnikar: Ne . . ., nobene hiše ne vidim.

Prvi dimnikar: In mesto, kaj je še daleč, ali še veš, mesto?

Drugi dimnikar: Katero mešto? . . . Mest ni več . . . Samo to črno nebo je še in ta zlobni mesec . . .

Prvi dimnikar: Zakaj ne srečava nobenega voza? . . . Če bi prišel voz . . . poklicala bi.

Drugi dimnikar: Saj veš, da se vozovi ne ustavljajo . . . Preveč jih zebe . . . Čuj!

Prvi dimnikar: Ničesar ne slišim, ničesar . . . Slišim divje race, ki lete v zraku, nad nama . . . slišim veter . . . in moje srce, ki zbija, in čudno šumenje v ušesih! . . .

Drugi dimnikar: Čuj . . ., čuj spet . . .

Prvi dimnikar: Ničesar ni, ničesar.

Drugi dimnikar: Moj Bog! . . . Moj Bog!

Prvi dimnikar: Stopiva malo naprej . . . Morda zagledava kako hišo . . .

Drugi dimnikar: Da, včasih so ob poti kočje cestarjev . . .

Prvi dimnikar: Včasih so tudi kamnolomi . . . Le pojdiva dalje! . . . Včasih so tudi kamnolomi . . .

Drugi dimnikar: Da, toda včasih so tudi živali v kamnolomih.

Prvi dimnikar: Pa kaj to? . . . Midva se živali ne bojiva . . . Živali niso hudobne, živali . . . Niso zlobne kakor ljudje! . . . pojdiva malo naprej . . .

Drugi dimnikar: Jaz ne morem . . . Preveč sem utrujen . . . Jaz ne morem, več stopati . . . Kakor da imam tu notri nekaj, kar me ovira pri hoji.

Prvi dimnikar: Pojdiva dalje, vseeno . . . Glej . . ., do onęga drevesa . . . za tem bregom, čisto blizu . . . Tam bova varna pred vetrom . . .

Drugi dimnikar: Postoj! . . . Ampak kaj mi je? Nič več ne čutim svojih nog.

Prvi dimnikar: Pojdiva, vseeno . . . (Vlečeta se do drevesa in počeneta v jarku, tesno pritisnjena drug k drugemu.) Glej, tu je prijetnejše . . .

Drugi dimnikar: Da, zdi se mi, da je prijetnejše . . .

Prvi dimnikar: Nič več ne čutim vetra! Le še tesneje se privij k meni . . .

Drugi dimnikar: Da, zdi se mi, da je prijetnejše . . . Morda bo jutri lepo vreme, kaj?

Prvi dimnikar: Da, jutri bo toplo . . . In midva se bova mogla vrniti domov. Le še bližje se pritisni k meni . . .

Drugi dimnikar: Domov, kje je to, ali je daleč? . . . To je zelo daleč od tu, kajne? . . . Dolgo časa bi potrebovala do tja, kaj praviš?

Prvi dimnikar: Da . . ., toda če je gorko, kaj to nama mar?

Drugi dimnikar: Zakaj ni tu nobenih gora, kot pri nas? . . . Planjave, široke planjave, samo planjave. Jaz tega ne maram . . . Kar jokati se mi hoče . . . Povej, zakaj ni nobenih gora?

Prvi dimnikar: Ne vem . . . Morda zato, ker je to hudobna deželca. (Molk.)

Drugi dimnikar: Zakaj je umrl najin mojster? . . . Ne bi bil smel umreti . . . Še bi imel rajše, da naju tepe . . .

Prvi dimnikar: Res je . . . Ni nama dajal mnogo jesti . . . Ampak manj sva bila lačna . . .

Drugi dimnikar: Ne bi bil smel umreti . . .

Prvi dimnikar: Ne vem, kaj mi je . . . Kakor, da so mi noge zamrle . . .

Drugi dimnikar: Meni tudi, kakor da so mi roke odrevenele . . .

Prvi dimnikar: Nič več ne morem pregibati rok.

Drugi dimnikar: Mislim, da nimam več svojih nog . . . Zdi se mi, da mi je nekdo odnesel noge.

Prvi dimnikar: Nič več ne vem, kje mi stoji glava . . . Nič več ne čutim svoje glave . . . Zaspan sem . . .

Drugi dimnikar: Tudi meni se hoče spati . . . In nič več mi ni tnraz . . .

Prvi dimnikar: Nič več nisem lačen . . .

Drugi dimnikar (čisto slabotno): Ničesar več ne vidim . . .

Prvi dimnikar (z ugaslim glăsom): Ničesar več ne slišim . . . Pač . . . slišim zvon . . . Zvon, ki pöje, zelo daleč . . . Tudi godbo, ki igra nekje zelo daleč . . .

Molk. Noč beži. In mesec objliva s svojo svetlobo oba mala dimnikarčka, ki se držita drug drugega, tesno objeta, roko v roki.

Drugo jutro, ko se začne svitati, se prikaže na poti cestar, ki tira pred seboj voziček, poln peska . . .

Cestar: Šmenta! . . . Kakšen mrz! Kako je cesta gladka! Treba bo, da še nasujem peska! . . . Kaj pa je to? . . . (V jarku zapazi oba dimnikarčka.) Saj res! lepa reč to! . . . to sta pa dimnikarja. To mora biti človek blazen, da spi kar na tleh, ob takem vremenu . . . Dimnikarji! . . . ti imajo vruga v sebi! . . . Hej, vidva tam doli! (Potrese ju.) Glej, glej! . . . Otrpla sta in trda kakor bukova korenika . . . Hej! vidva! . . . Glej, glej! Čisto mrzla sta, prav tako kakor dve ledeni sveči! Hej, vidva tam! . . . A, tako! . . . Lepa reč to! . . . Ne ganeta se . . . Mislim, da sta mrtva . . . (Otipava ju, obrne ju, oba zmrzla.) Saj res, mrtva sta . . . Zlodjeva dimnikarja, saj res! Človek mora biti zares blazen, da spi kar na tleh, pa v takem mrazu . . . Ah, čisto mrtva sta! Kaj pa storim zdaj? . . . Treba je, da grem obvestit orožnike . . . Izgine na cestnem ovinku . . .

Na ulici / Vera Kesler-Albrechtova /

Vse divi, vse hiti — samo jaz sredi vas,
samo jaz ne vem, li na levo, na desno,
samo ineni krog srca je težko in tesno,
samo meni nocoj je tuj vsak obraz.

Sram me ljudi je, strah ulice prazne:
čujte, ljudjé, jaz čakam ves čas,
záme od vas ni besede prijazne.

Vse drvi, vse hiti — samo jaz sredi vas,
samo jaz ne vem poti v to črno noč —
tiho od grobov prihaja polnoč,
samo jaz trepetam, samo meni je mrz . . .

Ni-li prva dolžnost onega, ki išče resnico, da koraka — ne glede na levo in desno — k njej? Kajti resnica je takó male skromnosti kot luč.

Karl Marks.

Slabotneži ne morejo biti odkritosrčni. La Rochefaucauld.

Berač / Ivan Sjergjejevič Turgenjev — C. K. /

Šel sem po ulici . . . ustavil me je berač, slaboten starček.

Razpaljene, solzne oči, zmrzle, modrikaste ustnice, raztrgane cunje, nečiste rane . . . Joj, kako grdo je oglodala beda to nesrečno bitje!

Iztegoval je proti meni svojo rdečo, nabreklo, umazano roko . . . Stokal je in prosil pomoči.

Začel sem pregledovati vse žepe . . . Niti denarnice, niti ure, niti robca nisem imel . . . Ničesar nisem vzel s seboj.

A berač je čakal dalje . . . in njegova iztegnjena roka je slabotno trepetata in se tresla.

Zmešan in presenečen sem močno stisnil ono umazano, tresočo se roko . . . „Odpusti, prijatelj, ničesar nimam pri sebi, prijatelj!“

Berač pa je uprl vame svoje razpaljene oči; njegove modrikaste ustnice so se nasmejale in sedaj je zopet on stisnil moje premražene prste.

„No kaj, prijatelj,“ je zajecjal, „tudi za to naj ti bo hvala. — Tudi to je milodar, prijatelj!“

Razumel sem, da sem i jaz prejel milodar od svojega brata.

Zadovoljni človek /

Po ulici stolnega mesta hiti s poskočnim korakom še mlad človek. Gibi so mu veseli, radostni; oči mu žaré, ustnice se smehljajo, ljubki obraz mu prijetno rdi. On ves je vtelešenje zadovoljnosti in radosti.

„Kaj-li se mu je zgodilo? Je-li mar kaj podedoval? Ali je bil mar povišan? Hiti na kak prijeten sestanek? Je-li mar dobro pozajtrkoval in se čuti v vseh svojih udih zdravega, močnega? Ali so mu morda podelili tvoj krasni križ, o Stanislave, kralj Poljakov?“

Nikakor. Razširil je le govorico o nekem svojem znanцу, in ko jo je slišal zopet iz ust nekega drugega znanca — ji je pa verjel!

O, kako zadovoljen, dá, kako dober je v tem trenutku ta ljubki, mnogo obljublajoči mladenič!

Dolžnost je ena največjih besed svetá. Woodrow Wilson.

Turška modrost* / Nazaretin hodža /

Za vlade sultana Murata je živel na njegovem dvoru človek, obdarjen z dovtipom in veliko zgovornostjo. Imenoval se je Indžili Čanš. Nekega dne je bil poslan kot sel na dvor peržanskega kralja. Komaj je prestopil perzijsko mejo, so z veliko vljudnostjo naznanili kralju prihod poslanca iz Konštantinoplja.

Tudi vladar se je pripravil, da ga sprejme, in je odredil, da se mu izkaže vse spoštovanje, ki pristoji njegovemu dostojanstvu in službi. Ukazal ga je torej pozdraviti in pripeljati v dragoceno palačo, pripravljeno nalašč zanj. Tri ali štiri dni po njegovem prihodu se je napotil tudi veliki šah pod pretvezo, da gre na lov, v oni kraj in se je nastanil v lepi hiši, kamor je povabil tudi Indžili Čanša.

Nedaleč odtod je bila široka in globoka jama. Vladar je prišel med prijetnim razgovorjanjem čisto do nje, tu se je pa obrnil do svojih dvorjanov in jim rekel sledeče:

„Kdor izmed vas me najbolj ljubi, naj v dokaz tega preskoči tole jamo.“

Po teh besedah so začeli vsi dvorjani skakati, kličoč:

„Mi vsi, o gospod, te ljubimo!“

Toda skakali so sebi v škodo, kajti v svoji goreči ljubezni so si nekateri ali zlomili roke ali razbili noge, da nekateri so celo izgubili življenje.

Tudi turški sel je končno zapustil svoj prostor, slekel je kaftan in je odšel precej daleč od jame, da bi se mogel dobro zaleteti.

Vsi gledalci so mislili, da bo Indžili Čanš v dokaz svoje ljubezni do kralja preskočil jamo. Res — poslanec se je z veliko hitrostjo zaletel, toda dospevši na konec jame, se je ustavil, ravno ko bi moral skočiti.

„Nuj, preskoči!“ zakliče kralj.

Toda Indžili Čanš, obrnivši se k družbi, odvrne:

„Svoje ga vladarja ljubim do sem; naprej pa ljubim svoje življenje.“

* Privediteljica zbirke, sodružica Majerova, pravi o tej pravljici v opombah m. dr. sledeče: „Predležeče pravljice, predstavljajoče tri dogodke anekdotičnega značaja, je prevel iz turškega jezika na francoski Julien Dumoret in jih je objavil v listu „Nouveau Journal Asiatique“, Mai 1834. Nasser edin hodža ali Nazaretin hodža, kakor ga navadno imenujejo, je njih prvotni pisatelj, in precejšnja zbirka njegovih pravljic in pripovedk je v vzhodnih deželah zelo priljubljena.“

/Op. prev./

II.

Za vlade prvih kalifov je živel v Bagdadu trgovec, ki je bil velik lakomnež. Često si je pustil donašati blago in druge tovore na dom, toda za nošenje je nerad dajal kako napitnino. Nekega dne je obljubil nosilcu deset par (krajcarjev) napitnine za donos koša, v katerem se je nahajala porcelanasta posoda. Spotoma pravi nosilcu:

„Prijatelj moj, vidim, da si še mlad fant, dočim sem jaz onemogel stavec; do smrti si boš lahko še veliko prislužil; odpusti mi vsaj en para dogovorjene mezde.“

„Zelo rad,“ odgovori nosač.

Tako se je dogovarjal trgovec in venomer odtrgaval, dokler ni dospel do vrat svoje hiše; nosilca je že toliko odrl, da ni ta zahteval za svoje delo več kot en sam para.

Ko pa sta bila na stopnicah, pravi trgovec svojemu nosilcu:

„Ako mi popustiš in mi daruješ tudi še poslednji para, ti povem zato troje zelo dobrih svetov.“

„Naj bo!“, odvrne nosilec.

„Vedi torej,“ pravi ponovno trgovec, „ako ti kdo reče, da je boljše biti lačen kot pa imeti poln trebuh, ne verjemi mu; ako ti kdo reče, da uboštvo bogastvu prednjači, ne verjemi mu; in ako ti končno kdo reče, da je boljše hoditi peš kot pa jezdit, tudi temu ne verjemi.“

Nosilec, ki ni pričakoval take modrosti, mu reče:

„Ljubi gospod, je-li to ves tvoj svet? Kar si mi rekel, sem že davno vedel; vendar sem te potrpežljivo poslušal. Sedaj me pa poslušaj še ti. Tudi jaz ti bom dal svet, kakršnega nisi še nikdar niti sprejel, niti slišal.“

Trgovec se je obrnil do njega, da zve, kakšen bo njegov svet.

V tem pa spusti nosilec, odmaknivši glavo pod košem, vso posodo na stopnjice.

„Ej, gospod, ako ti kdo reče, da je ostal en sam košček cel, ne verjemi mu.“

To izrekši pokaže skopuhu, ki je začel obupno divjati, pete in odide.

III.

Nekega dne sta skupno potovala dva Turka. Šla sta preko negostoljubnih krajev, po pesku in solncu. Utrujena od gorke in dolge poti sta iskala prostor, kjer bi se odpočila. Toda kroinkrog je bila pustinja, le eno edino drevo je rastle v dohledni razdalji.

Razveseljena sta takoj pohitela pod njegovo senco; nastanila sta se pod njegovimi vejami in sta se prijetno odpočivala. Čez kratek hip so se jima oči začele zapirati; takoj bi zaspala, ako bi ne začel v tem

med vejami peti ptič. Oba sta poslušala, ptičevo petje se jima je do padlo, ker je začel peti ravno tedaj, ko sta dospela pod drevo. Sedaj zakliče eden potnikov:

„Ej, ta ptič poje meni!“

„Nikdar ne tebi, ampak meni poje,“ pravi tovariš, jezen vsled njegovih besed.

„Kako bi mogel peti tebi, ko pa nad menoj sedi?“ namigava prvi.

„Nad teboj sedi, toda name gleda,“ ga zavrača drugi.

„Ni mogoče, da poje tebi,“ napada prvi, „saj niti vreden nisi, da bi ti ptič pel.“

„Ako nisem vreden jaz,“ odgovarja drugi, „ki sem pravičen človek, kako moreš biti še le vreden ti, da ti poje ptič, ki si znan kot nezanesljiv državljani in slab sin?“

Iz tega je nastal med njima tako grozen prepir, da sta se končno zedinila oditi k sodniku, imenovanemu kadi, in mu predložiti v odločitev svoj razpor.

Tako se je tudi zgodilo. Vstala sta, zapustila sta senco drevesa, pod katerim sta tako prijetno počivala, in med tem, ko je ptič še nadalje pel, sta odšla v najbližje mesto. Tu sta se oglasila pri najstarejšem kadiju, ki ju je takoj sprejel in ukazal, da ga posetita drug za drugim.

Prvi je vstopivši pred kadija pripovedoval po vrsti ves dogodek, in da bi si ga naklonil, mu je daroval odhajajoč dvajset pijastrov. Odšel je meneč, da izpade rabsodba v njegov prospeh. Bil je zato vesel in se je smehljaj.

Vstopil je nato drugi in ta je rekel po kratki izpovedi kadiju naslednje:

„Gospod, odloči tako, da je ptič pel meni!“ Priklonil se je, in je položil, odhajajoč, na mizo štirideset pijastrov. Tudi ta se je smehljaj; bil je namreč prepričan, da bo rabsodba zanj ugodna.

In odšla sta oba. Zelo rada bi zvedela, komu njiju bo prisojeno petje. Po preteku nekaj časa je velel kadi poklicati oba k sebi. Čanš (sluga) ju je privedel in je, kakor to slugi pristoji, odšel. Kadi ju je vprašal ponovno:

„Kaj je bilo vzrok vašemu razporu?“

Prvi pravoverni Turek je odgovoril:

„Gospod, skupaj sva potovala, in ko sva legla pod drevo, da si oddahneva, je začel peti med vejami ptič. Midva sva se pa — nevedoč koga naju hoče s petjem počastiti — jela prepirati.“ To izgovorivši se je spoštljivo priklonil. Kadi je pa — dvignivši glavo — izrekel z močnim glasom naslednje besede:

— Vedi, moj ljubi, da ptič ni pel niti tebi ni onemu, ampak da je pel meni.

In oba razprta sta bila s to rabsodbo zadovoljna.

Obtoženec / Franjo Roš /

To je bilo pred štirimi leti.
Takrat je bila še med dekleti
Makova Mana. Danes je mati,
pravijo z onim in pravijo s tem.
Tamle stoji in skriva oči.
Da jih pred štirimi leti ni!
Lepe so in hudo igrati
znajo tiste lepe oči.

Štiri leta, kako osleparijo!
Rusija. Srbija. Z žolto malarijo
pridem tam od laške Piave,
pridem brez nog, saj vidite.
Pridem domov. Do svoje resnice
hočem in slišim tako in tako,
da sem z zdravjem potratil pravice,
tebe, Mana, ljubica!

No, pa je moralo biti res.
Tam v županovi krčmi je ples.
Mana pleše, lepa in vroča
in jim draži lačne strasti.
Skrivam v pesti si boleost in lice,
nočem, ne morem vse resnice.
Tam sedim in z Mano pleše
sam gospod župan.

Debel in vroč je župan Mohorko.
Gledam ga in še meni je gorko.
Tudi tvoj je Manin sinček,
tvoj je, gospod župan!
Tvoje je vse, ker je tvoj denar.
Kupiš mladost si, lahka stvar!
Ženo prodal si, kupil si Mano.
Ej, kajne, kupčije gredo!

S starcem oholim pleše Mana,
pogled vihra ji mimo župana,
gre do mene, da tal se skloni,
kakor da išče nog.
Pleše in zopet mimogrede
pogled do mojih nog ji gre.
Drugim je ogenj in smeh, a meni
v dušo pogaženo nož.

Saj krivice več ne poznajo
oni, ki vso pravico imajo.
Jaz pa vam tega ne priznam,
niti tebi, gospod župan!
Padem za njim in že sem z njim.
Že je godec obstal. Že ležim,
v rokah nož in gospoda župana.
Vame Mana strmi in je bleda vsa.

Maj / C. Golar /

Sedi na veji mladi maj,
vesela pesem žubori,
za svatbo se oblači gaj —
in vsepovsod od vseh strani
svoj veliki obhaja god
življenje in na dan kali
pomladni cvet, narave rod.

Ljubezen cvete in rodi
god večni do neskončnih dob —
noben je meč ne umori,
noben je ne zakrije grob.

Zapiski blaznega alkoholika / Dr. Meinert /

Predgovor.

Dne 22. novembra l. 1906. pride k meni dobrejejen in zgovoren gospod; bil je odkrit in naravnost. Jel mi je pripovedovati: „Bil sem urednik, pa izgubil sem službo, ker sem pil. Nazadnje sem zbolel vsled alkohola. Zdelo se mi je, da me preganjajo in da se moram sam usmrtiti. Zavodu za umobolne v Lipskem se imam zahvaliti, da sem še živ in zdrav. Kar sem tukaj in nekaj dni poprej preživel, sem napisal ter vam izročam, ako dobite kakega založnika, ker potrebujem denarja.“ Izročil mi je napisan zvezek in že po naslovu sem spoznal časnikarja.

Dnevnik.

Prebral sem prvo stran. „Prav lepo se bere,“ mu rečem. Pustite tu rokopis in pridite v pondeljek.“ Zadovoljen se je poslovil. Pa tudi jaz sem bil vedno bolj zadovoljen. Zakaj od strani do strani je bil spis tega alkoholika vedno bolj zanimiv, res nekaj posebnega. Videlo se je, da je pisano, kakor se je res godilo. Ne bi bil mislil, da je mogoče zmešanim možganom zamotane vtise napadov tako natanko ohraniti. In nikdar še nisem bral, da bi pijanec sam tako podrobno in v dovršenem slogu popisoval najbolj žalostne trenutke svojega zavoženega življenja. To je bil torej spis redke dragocene važnosti.

Ko je pisatelj v pondeljek prišel, je dobil izplačan honorar za svoje delo. Ta dan je še zelo dišal po žganju; dejal pa je, da sedaj takoj pristopi k abstinentom. Neverjetno se mi je zdelo, ker mi je pravil, da tudi kadi; ako pa je alkoholik tudi kadilec, je silno redko, da se zdrži kot abstinent. Pisatelju na čast pa moram reči, da se že dolgo časa dobro drži in pridno dela. Bil je dobre volje ta dan. Zato sem marsikaj zvedel iz njegovega življenja. Časnikar N. je 41 let star, sin protestantskega pastorja; ta je popil vsak dan 8 do 10 vrčkov piva in je v 68. letu kot alkoholik umrl vsled raka v želodcu in črevah. Mladi N. je že kot gimnazijec precej pil, kakor je bilo v družini v navadi. Tudi njegov brat je zelo pil. Šol ni nikoli dovršil, zagledal se je v neko igralko v Berlinu, postal je sam gledališki igralec ter je bil četrť leta v dvomljivi družbi potovalnih igralcev. Nato je zašel med časnikarje, pridno je pisal, še pridnejše je pil. Bil je obtožen razžaljenja kraljevega veličanstva in obsojen na

šest mesecev ječe. Ubežal je v Švico, na Francosko in odtod v Ameriko, kjer je ostal od leta 1895. do 1902. Bil je v Newyorku odličnega lista sourednik. Toda napadel ga je umobol in hotel se je usmrtiti. S tem je izgubil vso srečo. Vrnil se je na Nemško, presedel nekaj kazni, bil pomiloščen in je zopet pisal za razne liste; kmalu je postal urednik, čez eno leto pa so ga zaradi pijančevanja odslovili. Potem je begal okrog, dokler ni prišel v zavod za umobolne. Po tem pojasnilu podam spis, ki mi ga je pisatelj izročil.

U v o d.

Vendar je enkrat konec strašnih dni, ko se mi je umobolnemu zdelo da me povsod preganjajo sovražniki in mi groze z mukami in s smrtjo; konec je mukotrpnih noči brez spanja, ko sem razburjen poslušal skrivnostno šepetanje, ki mi je šumelo okrog ušes in v groznem strahu živo videl pred seboj ljudi, ki so z revolverjem merili na mojo glavo. Vse to je bila prevara, bile so domišljije, strahotno orisane predstave, ki jih je povzročil v mojih možganih alkohol, ki sem ga užival neizmerno. Čudno, da se pojavljajo v možganih taki čudni vtisi, o katerih se nam zdi, da se ne rode v naši glavi, marveč izven nas, tako, da popolnoma jasno vidimo pred seboj ljudi, ki jih ni pred nami in da točno čujemo govorjenje, dasi okrog nas nikdo ne govori. Tako so me motile te čudne prevare, da so me prevladale včasih tudi še ob dnevih zdravljenja, ko sem si bil popolnoma svest, da se te prevare porajajo vse le v mojih možganih; ko sem tako slišal zopet skrivnostno šepetanje, vprašal sem v dvomu sam sebe: Ali je mogoče, da so se rodile te besede, ki jih čisto natanko slišiš, le v tvojih možganih, saj sem zdaj popolnoma jasen in pameten ter vem, da so to samo prazne domišljije in vendar mi ti glasovi vedno brne po ušesih?

Nazadnje pa so se poizgubila tudi ta zadnja znamenja moje bolezni in popolnoma jasnega duha pišem te vrstice, in skoro bi se moral smejati nad temi neumnostmi, ko bi ne bile tako neskončno strahovite. Svojo bolezen naslikam tu popolnoma po resnici, ne samo zato, da znamo, kako se godi človeku, ki je na umu bolan, marveč posebno zato, da zvedo prijatelji alkohola, kakšno razdejanje napravi zloraba alkohola v človeških možganih. Moj spis ima namen po resnici sporočati o vsem, kar sem mislil, govoril, kar je sploh blodilo v moji duši. Naj bi opis te bolezni obvaroval druge pred enako žalostno usodo.

Pisatelj.

I.

Žrtev alkohola. — Pregarjalci se pojavljajo.

Zopet me je prijelo. Dve leti sem imel mir, tedaj pa se mi je zopet zaželelo, da bi bil popolnoma prost, da bi odrgel od sebe vse vezi, da

bi kakor svoboden mož po svoji volji, kakor mi je klical notranji glas, pil, pil in zopet — pil. In jaz nesrečnež sem to storil, zanemaril sem svoje dolžnosti, hodil iz gostilne v kavarno, iz beznice v beznico. Nič jesti, samo piti! Pivo, žganje — žganje, pivo! Skrbno sem se ogibal navadnih gostiln, kjer bi se bil sestel s svojimi znanci. V predmestja sem hodil, v okolici in tudi tam po raznih pivnicah. In pil sem, veliko pil. Ponoči nisem hodil domov. Po kavarnah, po čakalnicah na kolodvorih, ki so odprte celo noč, sem posedal in popival. Zjutraj sem se za silo umil v kavarni in čez dan zopet, kakor prejšnji dan, popival, dasi nisem bil nikoli popolnoma pijan. Glava mi je kar gorela in zazdelo se mi je, da me ljudje postrani pogledujejo, noge so se mi šibile, roke so se mi tresle, toda pijan nisem bil, nikakor ne! Tako so minuli trije dnevi. Četrty dan sem šel v predmestje in stal na postajališču električne železnice. Kolikor manj sem jedel, toliko več sem kadil. Poleg mene sta stala dva moža, ostro sta me opazovala, kakor uradnika iz sodnije. Čemu me pač tako od strani opazujeta? — Tedaj sta pa tudi jela govoriti o meni, dasi le šepetaje, vendar pa sem natanko slišal besede: „Danes ga moramo dobiti!“ Drugi je dejal: „Že več noči ga ni bilo domov, sedaj se mora vendar enkrat naspati, in v njegovem stanovanju ga najlažje primemo.“ In zopet sta me strupeno pogledala.

Strašen nemir me je prevzel. Saj vendar nisem nič hudega storil! Ali morda vendar kaj, saj dandanes človek skoro ne ve, kdaj kaj zagreši, saj so postave tako polne nastavljenih zanj. Človek ima toliko sovražnikov, zavidljivcev, vsepovsod je polno obrekovalcev — no, pa saj bi ne stikali za menoj, če bi ne bil nič zagrešil. Toda jaz prav nič ne vem, kaj vse sem včeraj storil. Kdo ve, kaj sem naredil! Če bi bil koga umoril, jaz se tega več ne spominjam. Toda naj bo, kar hoče; tako hitro me ne bodo dobili. Ko sta se na nekem križišču električna vozova srečala, sem skočil iz enega voza v drugega. Nikdo ni šel za menoj. Smotko vržem proč in sedem na klop. Tu pa sedita dva gospoda, kakor dva tajna policista. Seveda sta — saj že govorita o meni. „Misli, da nama je ušel,“ reče prvi, drugi pa se zasmije, rekoč: „Na vseh progah se vozijo tajni policisti.“

Torej je vendar res, da me preganjajo. Očividno ne marajo napraviti nobenega šuma, sicer bi me lahko takoj prijeli. Zato treba, da sem vedno na takih prostorih, kjer bi bilo veliko šuma, če bi me prijeli. Peljem se na L. in sedem na vrt ter naročim kosilo. Zdelo se mi je, da bom tukaj popolnoma v miru. Jem nekaj, popijem tri kozarce piva in dve šili konjaka. Vroče je, zato se mi zadremlje. Nekdo pa me strese in jaz se vzbudim. Ne smrčite tako grdo, reče mi gostilničar; meni nasproti pa je že sedel gospod, gotovo je bil tajni policist. Kako se mi

zaničljivo posmehuje! Gostilničar stopi k njemu. „Danes ga gotovo dobimo,“ reče policaj, „danes gre gotovo domov spat.“

Tedaj sem se jaz zaničljivo zasmel. „Tepec,“ sem si mislil, „tako hitro me pa le ne dobiš, saj lahko še več noči tako brez spanja preživim po gostilnah. Toda s tem človekom ne moreš več sedeti v eni gostilni, zato plačam in odidem v mesto z električno železnico, in sicer ravno na nasprotni konec. Kmalu vstopita dva človeka, ki me opazujeta in se razgovarjata o meni. Sedaj slišim bolje, nego kedaj poprej. Dasi so vrata zaprta, dobro razumem, kaj si šepetata med seboj. „Danes napravita to,“ reče prvi; „ali imaš zapestnico s seboj.“ Zapestnico, to misli najbrže železno verižico, ki se z njo zvežejo roke. Čemu neki bi mene zvezali? Ali sem tak hudodelnik? Toda ti me že ne bodo zvezali. Grem ven na stojišče in prižgem smotko, popolnoma sem miren in nekaj pred koncem proge skočim z voza. Hvala Bogu, moja zasledovalca nista tega opazila; ves vesel, da sem jima ušel, grem v bližnjo gostilno in pijem. Dolgo pa nisem sam; človek vstopi v sobo, ki je gotovo od sodnije. Seveda je — kako me pogleduje! Sedaj sprašuje natarcarja, če sem že dolgo tukaj in zakaj mu ni tega že sporočil? Naročim še kozarec pive in plačam. Moj zasledovalec gre ven, jaz hitro zvrnem kozarec piva, bežim iz hiše, okoli vogla, vprek po ulici in zopet okoli vogla v drugo gostilno. Tresel sem se od strahu in še pil, da bi se pokrepčal. Toda tudi tukaj so preganjalci za menoj. „Tako ne gre več,“ pravi eden, „saj se vendar ne moremo cel dan voziti za njim, treba je, da se temu napravi konec, jaz ga bom kar tukaj prijel.“ Druga dva sta mu odgovarjala in bila mnenja, naj s tem še počakata. Pa jaz tega nisem več maral poslušati. Hitel sem iz hiše, a vendar še čisto natanko slišal za seboj zabavljice: „slepar, potepuh, za katerega ni nobena kazen prehuda, ki zasluži, da ga obsodijo v dosmrtno ječo.“ Hitel sem na kolodvor, a tudi tu so bili moji prijatelji za menoj, zato sem iskal pomoči pri nekem stražniku. Povedal se mu, da me preganjajo in da me hočejo umoriti. On pa je menil, da sem preveč pil, če tudi nisem pijan, in da si vse te stvari le domišljujem, take ljudi, da on že dobro pozna in da naj le grem mirno spat. Pa odgovoril sem mu, da si ne upam iti domov, da se tudi v hotel ne upam iti sam, ker me gotovo za kakim voglom čakajo, da me umore. Stražnik mi je svetoval, naj vzamem postrežka seboj, kar sem tudi storil.

II.

Vedežka.

Pa tudi v gostilni zame ni bilo pokoja, dasi sem tam dobil znance; našel sem zopet sovražnike, ki so nagovarjali gostilničarja, naj me zapre v kako sobo posebej ali naj mi pa da v pivo kako omamilo. Razburjen

odidem kmalu v svojo sobo, ki je bila v drugem nadstropju med dvema drugima sobama. Sicer so bila ena vrata zaslonjena z zofo, druga pa s posteljo, vendar me je vseeno plašilo, ker sem čul, da me hočejo nocoj kar najkrajšim potom ukončati s tem, da me vržejo skozi okno. S stoli in drugo ropotijo sem zato zagrabil tudi tretja vrata na hodnik, odložil mlobuk in suktnjo ter se popolnoma oblečen vlegel na posteljo. Električne luči nisem ugasnil, s smotkami sem se dobro oskrbel in s časniki in tako sem se nadejal, da bom že kako to noč prebil tudi brez pijače.

Kmalu pa začujem v sosednji sobi šum in ropot. Takoj spoznam glas svojega tovariša, s katerim sem se nedavno sprl, glas njegove žene in še nekega znanca. Iz šepetanja sem spoznal, da je pravzaprav ta moj tovariš duša vseh nakan, vprizorjenih proti meni. Maščevati se je hotel nad menoj, ker sem ga bil pustil na cedilu.

Naenkrat pa me kar naravnost ogovori njegova žena. Da bi manj slišal, potegnem časnik iz žepa in hočem brati. Tu pa slišim besede: „Nikar se nič ne sili z berilom, jaz kljub temu uganem tvoje najskrivnejše misli.“

Vzlic temu poskušam čitati po tihem, toda vsako besedo, katero sem prečital, je za menoj ponovila ženska v sosednji sobi. Poleg tega mi je izgovarjala tudi vse misli, ki so me spremljale med branjem.

Kako je mogoče, da ta ženska ugane vsako mojo misel in da celo razume, kar na tihem čitam.

„Ali si ne moraš tega razložiti, ti tepec neumni?“ je šepetal glas, „jaz sem vedežka. Jaz vem vse, kar delaš in kar si storil! Jaz vem, da si umoril nekega otroka.“

„Ne, to ni res,“ sem si mislil.

„In vendar je res. Le nikar ne taji. Na trgu M. si ga potisnil pod voz, pod kolo, da so ga povozili. Ali ni bilo to na trgu M.?“

Pa vendar nisem — začel sem v duhu odgovarjati, toda nisem mogel naprej, ker zdelo se mi je, da ima oni skrivnostni glas tudi oblast nad mojimi mislimi.

„Nič vendar“ — prekinila me je — „bil si na trgu M. in si potisnil otroka pod kolo; le vdaj se, saj to ni vse, kar si zakrivil, saj si tudi po gostilnah ostal dolžan in si v C. zapeljal natakario.“

„Toda jaz v C. nikoli nisem bil,“ sem ugovarjal v duhu.

„Da, da, ti si bil tam, toda popolnoma pijan, zato o tem ničesar ne veš, pa tudi sedaj misliš hude reči zoper kralja in zoper Boga“ — in povedala mi je nekaj grdih stvari. Jaz sem se branil misliti na to, pa hipoma sem spoznal, da ženska, ki govori z menoj, ne samo da vedežuje, marveč me tudi, kakor pravijo, hipnotizira, sili me misliti, kar sama hoče.

„To si mi podtaknila,“ rečem tiho sam pri sebi; tedaj pa se mi zasmeje na ves glas.

„Sedaj je vendar uganil ta tepec,“ reče glas njenega moža, „toda to je vseeno, ker zvedeli smo dovolj, da ga lahko vtaknemo v luknjo.“

Zastonj sem se boril proti takim mislim; kadil sem, vstal, hodil po sobi, po angleško sem začel šteti številke, pa vedno in vedno so mi silile v glavo misli: otroka si umoril, morilec si! — S tako silo so me obvladale te misli, da sem res priznal. Čul pa sem prasketanje peres po papirju v sosednji sobi. Gotovo sta tam moja znanca zapisavala, kako sam priznavam razna hudodelstva, ki jih nisem storil.

Strašna je bila noč. Ko se je zdanilo, sta šla mož in žena iz sosednje sobe, eden pa je še ostal; vsi trije so se domenili, da me zadnji vrže po stopnicah, ko pridem iz sobe. Ob sedmih se opravi in sklenem iti iz sobe. Enega samega človeka se ne bojim. V strahu hitim po stopnicah in stopim v kavarno, pijem kavo, plačam in berem časnik. Hipoma me obvlada misel, da pride moj brat v H., ki me hoče odstraniti, da me reši ječe, ki bi bila tudi zanj sramota. To se mi je zdelo prav verjetno, zato vzamem suktnjo in klobuk in hitim na cesto čakati svojega brata. Komaj stopim na cesto, zagledam ne daleč pred seboj dva svoja brata. Enega sem spoznal po njegovi rjavi suktnji, drugega po njegovem sivem klobuku. Tudi brata sta me videla in mlajši je rekel starejšemu: „Glej, tam je naš Ernst, le pojdiva hitro v njegovo stanovanje, bo že pricapljal za nama.“ Tako sta hitela, da ju nisem mogel dohiteti, zato sedem na voz, da ju prehitim, pa v tem sta se nekam izgubila. Bil sem še kake štiri hiše oddaljen od svojega stanovanja, pa že slišim, kako vpije moj mlajši brat, da naj se sam končam, da tako uidem kazni in skupni sramoti. V mojem stanovanju je bil tudi prijatelj B., ki me je svaril, ne hoditi domov, ker sta brata tako raztogotena, da me gotovo ubijeta, ako pridem. Zato se obrnem, sedem na električno železnico in se peljem v predmestje L. Po poti zagledam nekaj sumljivih gospodov. Pa v tem mi šine misel v glavo: kaj pa, ko bi bile te misli sama bolna domišljija — celo noč in celo dopoldne še nisem ničesar pil — saj sem tudi že pred dvema letoma trpel take napade, mladi moji prijatelji so rekli, da je to delirium tremens in da pride to od pijače. Morda je tudi sedaj tako. Ker sem se ravno peljal mimo stanovanja svojega zdravnika, izstopim in ga poiščem. Preiskal me je in dal mi spričevalo, da trpim na alkoholizmu in da bi bilo zame potrebno prebivati v kakem zavodu. Ko pridem od zdravnika, najdem takoj v vozu svoje zasledovalce, ki so se jako grdo držali; gotovo so vedeli, kakšno spričevalo mi je napravil zdravnik, da nisem hudodelnik, ampak bolnik. Bili so jezni, ker sem jim tako nagodil. Sklenili so pa zlasti zaradi tega tem hitreje napraviti konec z menoj. Ker je bila zarota proti meni splošna in je povsod vse mrgo-

Ilelo preganjevalcev, sem ta dan hodil po najbolj obljudenih cestah in bival v najbolj imenitnih gostilnah, opravičeno se nadejajoč, da me tu zaradi množice ljudi ne bodo ukončali.

III.

Beg. — Hipnoskop. — Smrti skok.

Vedno bolj se mi je bližal oni trenotek, ko ne bom imel več nobenega denarja. Svojo službo sem ostavil, k svojim prijateljem ne maram, ker nočem, da bi me videli, zato se sklenem peljati k svojemu bratu v L., ki je sedaj gotovo že doma, ker me ni našel v mojem stanovanju. Ko pridem na kolodvor, razvidim takoj z raznih obrazov, da že vsi vedo za mojo namero. Kupim si vozni list, spijem še par vrčkov piva in stopim v voz za kadilce. Voz pa je bil že skoro poln, in sicer samih mojih zasledovalcev. Veliko so šepetali med seboj, da me na postaji L. počakajo in odstranijo. Ko me eden napade s psovkami: „Ti, potepuh ničvredni,“ sedem k njemu in mu ostro prepovem, da bi me še dalje zbadal. On je sicer zatrjeval, da ni nobene besedice izpregovoril, pa kaj, ko se je lagal. Ko pridem na postajo v L., skočim hitro v voz, a moji zasledovalci za menoj. Ukažem vozniku, da me pelje še naprej od bratovega stanovanja, ter mu takoj plačam. Mejpotoma skočim z voza, hitim nazaj in kmalu prisopem v tretje nadstropje hiše, kjer je stanoval moj brat s svojo ženo. Ko sta me zagledala, videla sta takoj, da z menoj ni vse v redu. Takoj jima povem, kako me preganjajo in da tudi v tej hiši slišim šepetanje svojih zasledovalcev. Oba me tolažita, da si to samo domišljujem, pa nič ni pomagalo. Komaj smo se vsedli k mizi, že slišim ženskin glas: Ti, tepec neumni, ako meniš, da nam uideš, se zelo motiš. Mi smo ti takoj za petami in tudi tvoj brat je na naši strani.

„Ali ste slišali?“ vprašam brata.

„Kaj neki?“ reče brat.

„Kaj neki! glasove: Vidva nista tukaj sama. V hiši so skriti tudi moji sovražniki.“ Zastonj sta zatrjevala, da ni nikogar v stanovanju razen sinka, ki pa že spi. Pokazala sta mi vse sobe, vse preiskala po kotih in ničesar nismo našli, tóda kaj, saj sem razločno čul pogovor onih treh, ki so mi napravili prošlo noč tako grozno. Med obedom začujem nenkrat nek šum in čuden duh se razširi po sobi, ko bi kdo spustil v tek stroj za elektriziranje. Pri tem me je zbolelo na levi strani blizu srca. Moral sem, četudi nisem hotel, prekiniti svoj razgovor in govoriti, kar nisem hotel. Toliko moči sem še imel, da sem dejal domačim: „Sedaj bom prisiljen govoriti proti svoji volji in proti resnici. Žena Z. me hipnotizira in ukazuje, da izpregovorim besede: Jaz — sem — v Draždanih — otroka — umoril!“

/Konec prih./

Pregled

Solnce in sence / Ante Debeljak / V Ljubljani 1919. Založila Tiskovna zadruga. Cena 8 K, vez. 12 K, str. 93. V tej knjižici je zbral poet Debeljak preko šestdeset svojih pesmi, večinoma ponatisov iz „Ljublj. Zvona“. Ime Debeljakovo uživa med našo najmlajšo pesniško generacijo dober sloves. Njegova pesem, ki je zlasti jezikovno in formalno izpiljena do preciznosti, oplojena s plodovi zapadnih, predvsem romanskih mojstrov, je prinesla v slovensko slovstvo povsem novo, svežo noto. Debeljak je slikar prirode, pod njegovim peresom živé v najpestrejših barvah drevesa, gozdi, reke, travniki, mogočni pejsaži z gigantskimi dimenzijami („Oblak“) in včasih zopet z mehko lirično, svojerodno občuteno in doživljeno lirično noto („Drevesi“). V tem pogledu je nadvse značilen za poeta Debeljaka motto knjigi, ki ga je vzel iz „Solčne pesmi“ Frančiška Asiškega: „Solnce, naš gospod brat“. To neposredno doživljanje in uživanje prirode je bistveni kriterij Debeljakove poezije, dasi seveda njegovo izražanje in oblikovanje ni tako sveto pisemsko priprosto, kot pri svetem, otroškodobrem asiškem meniškcu. Debeljak tone pod svojim lastnim jezikovnim bogastvom. Njegova pesem se izgublja v preobilici njegovih metafor in prisodob; snov in forma pri njem še nista našli svoje narurne, sorazmerne uravnovešenosti; za enkrat prevladuje še forma, kar je na kvar njegovim umetninam. V njem se znova ponavlja prastara, vekovečna borba stvaritelja z materijo. Debeljak je najčistokrvnejši lirik, dasi njegova pesem ne pozna tistega refleksivnega, subjektivnega gledanja vase. Dasi navidezno oddaljen predmetom, objemlje s svojo kozmično ljubeznijo v enaki meri drevo, ženo in hrib. V vsem je osnovni ton njegovega bistva dobrot in ljubezen. Le redkokdaj zazveni v njegovi pesmi odmev tistih realnih dogodkov, ki bičajo in viharijo naše duše. Še le velika vojna ga je vzdramila, da se je manifestativno obrnil do svojega naroda. A da je tudi on otrok svojega časa, ki ni gluhi in slep zlasti za socijalne borbe in težnje, nam priča njegova, morda najboljša in najkrepkejša pesem v zbirki: „Spev prirode“.

„Vsi, vsi, ki vas zove globina prepadov,
da iščete v njenem diobovju zakladov,
v bogatem osrčju ji trgate žile,
da izkrvavite, neznanci, vse sile
po rovih brez solčnega soja:
vam pesem gre moja.“

V tej pesmi je verhaernski zanos, velika, smeča, svet obsegajoča kretnja. Kakor orglje buči v teh verzih, ki izzvenevajo v mogočni, klasično lapidarni akord:

„Začutil naravo sem, zver, ki v besnosti sama se kolje,
pogoitne en rod, da novi se plod razmahne ji bolje...“

F. Albrecht.

Troje samospbevov / Marij Kogoj / s spremljevanjem klavirja. Lastna založba 1919, cena 8 K 40 v. Pod tem priprostim imenom se skriva glasbena publikacija, kakršnih med Slovenci ne izide mnogo. Naša muzikalna dela so si vsa večalimani precej podobna, če izvzamemo par posameznih častnih izjem med starejšimi skladatelji. Več upanja nam vzbuja mladina. Ljudem najizrazitejših zastopnikov mlade moderne glasbene struje je Marij Kogoj. Imeli smo še premalo prilike, da bi spoznali njegovo delo in njegove zmožnosti, a že po teh pičlih par publikacijah, ki jih je priobčil v „Novih Akordih“,

„Domu in Svetu“ i. dr., smo se upravičeno nadejali krepkih originalnih del. Zdaj je stopil s prvo lastno muzikalno izdajo na plan in pokazal, kaj zna. Izpričal je svojo globoko senzitivnost in veliko zmožnost pogloovitve v izbrani sujet. Njemu je glasba nekaj popolnoma svojstvenega, ona nikdar ne komentira samo besedila, ampak us'varja poleg njega in originalno iz sebe po lastnih svojih zakonih. Vse, česar ni mogoče podati z besedami, izrazi z muzikaličnimi sredstvi in to tako originalno, da mu je težko najti primere v moderni slovenski glasbeni produkciji:

Ni da bi pisal kritiko o vrednosti posameznih izmed teh treh kompozicij. Zato mi predvsem nedostaja zadostnega strokovnega znanja. Hotel sem samo opozoriti občinstvo, ki se zanima za lepo glasbo, na tega m'adelega komponista in to prvo njegovo delo. Kajti najbolj je zanimivo pri stvari to, da so bile vse te pesmi komponirane pred leti, ko je bil skadatelj še kot dijak na gimnaziji. Pozneje je študiral na dunajskem konzervatoriju pri znamenitem modernem skladatelju Fr. Schreckerju in poleg tega pri najslavnejšem in tačas največjem nemškem in svetovnem komponistu Arnoldu Schönbergu. Zato smo posebno radovedni na njegova prihodnja dela, ki ga nam pokažejo kot instrumentalnega skladatelja. S pričujočo izdajo se je postavil na častno mesto med našimi komponisti. D.

Žiga Zois. 10. novembra lanskega leta smo precej tiho slavili stoletnico smrti enega naših največjih mecenov in pospeševalcev naše kulture — barona Žige Zoisa. Malokdo se je znenil za ta v razvoju slovenske literature tako važni dogodek. Saj Zois nam je vendar dal Kopitarja, deloma tudi Vodnika, Metelka in Ravnikarja. Ustvaril nam je s pomočjo zgoraj omenjenih mož prva dela v slovenskem jeziku, in to on — bogat plemušaš . . . Redki so taki slučaji med nami in zato je dolžnost „Svobode“, da počasti spomin tega moža. Rojen je bil 10. nov. 1747 v Trstu, je dovršil v Ljubljani nižje, v Reggiu (Kalabrija) pa višje šole. Oče mu je bil Lah, mati Slovenka, od Kamnika doma. Ta ga je vzgajala v slovenskem jeziku in mu vzbudila zanj vese je. Po očetu je podedoval vse bogastvo, obstoječe iz velikih rudokopov in fužin. Sam jih je vodil, sam proučeval najboljše načine proizvodnje železa in jekla in sam razpravljal s strokovnjaki o razširjenju železarske industrije na Kranjskem. Poleg vsega tega se je bavil še s pesništvo, se zanimal za svetovne literarne pojave, za mineralogijo (rudnoslovje) in za slično. Zanimajoč se za kmečko življenje, se je razgovarjal, dokler še ni ohromel, na svojih izletih s priprostimi ljudmi in je tako natančno spoznal terminologijo (izrazoslovje) slovenskega ljudstva. Tako od dogma in po lastni inicijativi doobra podkovan v slovenskem jeziku, je lahko začel občevati s tedanjimi maloštevilnimi narodnimi pivaki. Iz Vodnika je napravil pesnika, s Kopitarjem in Linhartom je pa sestavil prvo slovensko slovnico; pripravljal je tudi slovenski slovar. Pri njem so se zbirali vsi slovenski kulturni delavci in pomagal je vsem. — V posesti je imel skoro pol Ljubljane, veliko gorenjskih krajev-rudnikov; in „kadar je prišel med svoje delavce, tedaj je bil ta dan zanje praznik“, piše Fr. Levce v nekem pismu Govekarju. Njegovo smrt je objokaval ves slovenski svet. In ni se čuditi! Saj je on pridobil domače ljudi za literarno delo, on jim je dajal vzpodbudo in jih moralno in gmotno podpiral. In resnične so besede, ki so mu jih napisali prijatelji na nagrobni kamen na ljubljanskem starem pokopališču: „ . . . Najzvestejšemu meščanu, očetu ubogih in neutrudnemu pospeševalju umetnosti, ki je živel za domovino . . . “ Saj-mož, ki je bil pri vsem tem tudi 22 let hrom, jih je zaslužil v polni meri. Narod slovenski mu mora biti hvaležen in se klanjati pred tem možem zlatega srca. — on—

Tragična smrt skladatelja „Internacionale“. Po P. Forestu drugi komponist revolucionarne himne socijalističnega proletarijata Adolphe Degeyler je — kakor znano — med vojsko tragično preminul v francoskem mestu Lille za časa nemške okupacije. Podrobnosti o njegovi smrti smo doznali šele pred kratkim. O nji poroča sodružica

„Spravedlnosti“, izhajajoča v Chicagu. V poročilu, ki ga prinaša iz Lilla, pravi o podrobnostih smrti skladatelja „Internacionale“ sledeče: „Vest o tragični smrti Adolpha Degeylera, uglasbitelja himne „Internacionale“, ki je umrl tu med nemško okupacijo, se je ravnokar raznesla po mestu. Degeyler, mož trdnega prepričanja in marljiv delavec, je uglasbil več pesmi, med njimi tudi „Internacionalo“ na besede Eugena Pottiera. To je pel z nekaj svojimi sodrugji prvič v kabaretu. Soproga mu je umrla in brat njegov se je v Parizu ubil. Ti dve nesreči sta vplivali na Degeylera tako pogubno, da je izgubil veselje do glasbe in se je vdal pijači. Za nemške okupacije je bil prisiljen delati pri mestnem vodovodu in ko je izbruhnil v mestu legar, ni prišel na delo. Izdana je bila zato proti njemu tiralica in on se je — obesil. Pokopan je na mestnem pokopališču v Lillu in tu nas spominja majhen lesen križ z napisom „Adolphe Degeyler“ na komponista delavske revolucionarne himne.“ — Pozabljen od vseh je umrl, tragična je bila njegova smrt, a spomin nanj bo večn. Stotisočkrat se ga bodo spominjali proletarci, ko bodo hiteli pevajoč „Internacionalo“, navdušeno v boj proti onemu, ki ga je ugonobil: proti militarizmu. On ni pozabil proletarijata in proletarijat ne pozabi nanj. Kadar zaslišimo krasne speve njegovega dela, se spomnimo nanj, ki spi poznan le od maloštevilnih, sam, daleč od nas v tujini.

—on—

Benito Peres Galdós, najznamenitejši sodobni španski novelist, je 4. januarja umrl v Madridu v starosti 77 let. Rojen je bil na Kanarskem otoku Les Palmas in je od rane mladosti živel v Madridu, čigar ljudsko in družabno življenje je temeljito proučil. Svojo veliko slavo si je pridobil Galdós s svojim delom „Episodios nacionales“, ki obdeluje zgodovine španske iz let 1808 do 1831; delo je pisano novelistično v bleščečih barvah. Izhajalo je v Madridu od l. 1872 do 1880 v 20 zvezkih. Njegovi poznejši romani, od kojih je „Gloria“ preveden v skoro vse evropske jezike, so vzbujali zlasti s svojim neprikritim opisovanjem cerkvenih in socialnih razmer gnev ultramontanov. V osemdesetih in devetdesetih letih se je Galdós nagibal bolj k Zolajevemu realizmu, ki je tudi romanu „Angel Guerra“ (1891) napisal predgovor. Galdós je bil izrazit tendenčni pisatelj, toda oster opazovalec, ki je iz najneznatejših malenkosti umel skonstruirati celo življenje. Sam je izjavil nekoč, da so mu bile pri opisovanju španske zgodovine, ko jo je še enkrat preživel, največje vrednosti — častniške anonse — Galdós je živel sam zase in ni ljubil družbe. S svojimi dramatskimi deli ni uspel.

F. A.

Paul Adam. V prvi noči novega leta je nemudoma umrl v Parizu pisatelj Paul Adam, ki je veljal Francozom kot eden najkrepkejših in najimpetuznejših njihovih literarnih duhov. Če je kot „activité intellectuelle“, kateri izraz se ponavlja dosledno v malone vseh osmrtnicah francoskih listov, razumeti pisateljsko ambicijo in nemorno vstrajnost pri propagandi modernih časovnih idej in odločen in neustrašen nastop v njih obrambo, zasluži P. Adam to hvalo. Kajti v sedeminpetdesetih letih svojega življenja je ta pisatelj toliko delal in toliko papirja popisal, kot malokdo njegovih sovrstnikov. In zato ni čuda, da je njegovo ime v Franciji tako popularno. Pri nas ga pa komaj poznamo. Paul Adam je bil romanopisec, dramatik, žurnalist, socijolog in politik. Na vseh teh različnih poljih se je udejstvoval z enako silo in z enako ljubeznijo do predmeta. V ujem je odmeval vsak ton časa in znal mu je tudi dati primerne in prikupne izraze. Dalje časa je bil naturalist, pozneje mistik, končno družabni kritik s precej močno povdajeno socialistično noto. Najboljša njegova dela spadajo v to dobo. Izmed bolj znanih njegovih spisov so: „La Ruse“ (zvižaja), „Morale de Paris“ (pariška morala), „Le Trust“ in „La Force“ (moč). V vseh teh delih se kaže lepota sloga (saj ga Francozi zelo cenijo zaradi finece njegovega stila) in jakost domišljije, a obenem neka precej izumetničena manira, kako razglablja življenske probleme, ki odbija mestoma čitatelja. Bil je pač tudi v oziru prav Francoz. Poizkusil je svojo srečo tudi na odru. V svojih „Galebih“, dramaliziranjem lastnem

romanu (po slavnihi vzorih Zolaja, Ohneta i. dr.), razpravlja mnogo o Nietzscheju in izkuša ustvariti v junaku nekakega „nadčloveka“, ki je pa od svojega silnega vzornika popolnoma različen; modrovanje, da „dostojni ljudje na svetu ničesar ne dosežejo in da se morajo zato umakniti krepkejšim in pametnejšim“, nima z Nietzschejem ničesar skupnega več. Njegova „Pisma iz Malajske“ so eno najkurioznejših anarhističnih utopij. Taka, dejal bi, neprijetna nesporazumljenja se nahajajo v različnih njegovih spisih. Bereš jih, tudi razumeš, a ljubiti jih ne moreš. Kajti Paul Adam je imel več znanja, nego zmožnosti, več volje, nego moči. In zato mu življenje, ki ga je obsipalo s svojimi bogatimi darovi; s slavo, uspehom, zvestim krogom tovarišev, kljub vsemu le ni moglo dati onega, kar končno edino le odločuje: krepke individualitete. Brez te pa ni trajne veličine. Zato je ostal izven mej svoje domovine, ki ji je bil tako pristen sin, precej nepoznan. Francija je pa s Paul Adamom mnogo izgubila. I. a.

In zopet svež grob . . . Viljema Lipovška ni več . . . Smrt ga nam je ugrabila 28. decembra minolega leta v njegovem 23. letu. — Ob smrti Maksa Koširja, tebi enakega bojevnika, si napisal „ . . . Smrt mladega človeka, ki ga začeta objemati življenje in mladost s svojimi oživljajočimi krili, pa je anahronizem, krut in neumljiv . . . In kjer so vrste redke, gleda usoda, da jih stori še redkejše.“ Ali si tedaj s'utill, da so te Tvoje besede veljale predvsem Tebi in da tudi Tebe čez leto in dan ne bo več v „vrstah bojevnikov za ljudske pravice“. Z Maksom Koširjem sta se podala zlasti na delo za našo „Svobodo“ na Glincah, v Vodmatu, Šiški, Šent Janžu in v še mnogo drugih krajih sta nastopala kot agitatorja, predavatelja, razširjala med ljudstvom idejo socializma in širila njegovo umstveno obzorje; to ni ostalo brez uspeha. Že so se pojavljali sadovi — „Svoboda“ se je pričela razvijati — pa je umrl prvi — naš Maks. Ostal si med mnogimi sam, žalujoč . . . Delal si nekaj časa sam in iskal prijatelja, ki naj bi Ti nadomestil Maksa. A nisi ga našel . . . Februarja 1919. si se podal na zagrebško vseučilišče, da nadaljuješ svoje študije, razmakneš krila in razširiš svoje znanstveno obzorje, a usoda — vedno nasprotujoča človeškim ciljem Te je zaznamovala s proletarsko boleznijo — jetiko. Stanoval si v Zagrebu tam, kjer si dobil prostor „iz javnih sredstev“. Zato si zmrzoval, trpel, a vse to si prenašal z železno voljo, da le dosežeš cilj. Ni Ti bilo usojeno . . . „Pred ciljem je smrt.“ Obolel si, Tvoje šibko telo ni moglo kljubovati bolezni, podlegel si ji . . . Svoje študije si moral prekiniti in iskati pomoči. Tvoje knjige je pokrili p'ast prahu — Tebe pa je vzela zemlja nazaj v svoje materinsko naročje. Ob Tvojem grobu plakamo nad izgubo, ki je tako bridka za nas, Tvoje tovariše. Tvoje srce je bi o dobro, sočuteče in polno človečanstva. Na Tvoj grob polagamo dehtečo krizantemo iskrenega spomina.

Božena Němcová. Češkoslovaški narod je s'avil 4. februarja t. l. stoletnico svoje prve in največje pisateljice Božene Němcove. Ni bila to le največja ljudska, oziroma popularna pisateljica, ampak bila je pisateljica iz naroda za narod. Neštevilne izdaje njenih večjih in manjših del pričajo o njeni priljubljenosti. Najbolj pa priča o tem oni priprosti način, na kateri je češki narod proslavil stoletnico njenega rojstva. Pa o tem še pozneje.

Preje se še ožrimo na skrbi, gladu in pomanjkanja polno življenje te velike žene. Rojena na Dunaju kot hčerka kočijaža Ivana Pankla in njegove žene Terezije se je leta 1837 poročila z respicijentom finančne straže Josipom Němcem. Oče ji je bil Nemeč, mati pa Čehinja; da se svojemu narodu ni odtujila, je pa največja zasluga njene babice Magde Novotné, koja je vnukinja Barunka tako krásno naslikala v svojem največjem delu, v „Babici“. Kmalu po rojstvu Barunk so se stariši preselili v Ratibořce pri Češki Skalici, kamor je dospela v letu 1824. tudi babica, mati Barunčine matere. Ta navdušena Čehinja se je sedaj posvetila vzgoji svojih vnukov, posebno najstarejše: Barunke. Te je vcepila v srce češko zavest, ki je hvaležna in babico ljubeča vnukinja ni nikdar po-

zabila. Prišli so časi, ko je morala Božena govoriti in čitati le nemško; toda takoj, ko je zvedela za češko literaturo, se je je pod babičinim vplivom seveda poprijela in kmalu zaslovela s svojimi spisi.

V mestecu Polné, kamor sta zakonska Němcova v letu 1810 dospela, je Božena pravzaprav postala, oziroma bila vrnjena češkemu narodu. Tuda kmalu so se pričeli čast skrbí, nepokoja, nedostatkov in bede! Njenega moža so premeščali iz kraja v kraj; bil je namreč zaveden Čeh. Ona doba (1840—1850) pa kaj takega ni smela čutili. Boženi sami to ni prav nič škodovalo. Potovala je iz Polné v Prago, odtod zopet v Domažlice in nazaj v Polné; tako se je tvoril in utrjal Boženin značaj. Vedno v delu med priprostim ljudstvom, je začela zbirati narodno blago. Posebno se ji je priljubila Slovaška; bivala je tu trikrat.

Pravljice, ki jih je slišala od babice, so ji tvorile snov za prvo večje delo „Narodne pravljice in pripovedke“. Ta spis je deloma narodopisen. Němcová ga je preveč predelala s svojim romantizmom, tako da so se bujni dogodki pretvorili v delavnici njenega realizma. Druga zbirka povesti „Slovaške povesti in bajke“ je že bolj narodopisnega značaja. Němcová jo je deloma sama zbrala, deloma je pa prevzela vanjo povesti ali iz Franciscijevih ali iz Reuszových zbirk. Povesti pa Němcová ni popravljala tvarinsko, ampak le jezikovno, oziroma slogovno. „Slovaške pravljice“ so velik izraz ljubezni do Slovaške in njenih skritih zakladov. K tema dvema deloma je dodala Němcová še precej drugega narodnega blaga, tako: popise krajev, krojev, navad, potopise, popise gospodarskega in družabnega življenja v mestih in na kmetih. „Slike iz okolice Domažlic“, „Iz Ogrske“, „Ogrsko mesto Darmota“ in še mnogo drugih del spada sem. Vse to pa je bilo le priprava za največje delo Božene, za „Babico“, ki ni le njeno najlepše delo, ampak je eno najlepših del sploh vse češkoslovaške literature. Njemu sledi „Gorska vasica“, dalje „Dekle Bara“, „Ubogí ljudje“, „V gradu in v podgradju“, „Karla“, „Sestre“, „Rozarka“, „Baruška“ in druga.

Skupni znak med mnogimi je posebno ta, da so tipl karakterizirani iz lastnega doživlja. Mestno in okoliško življenje je Němcová spoznala deloma v mladosti, deloma v prvih letih zakona. V „Babici“ in „Dekletu Bari“ slika v poglavitnem babico in sebe, „Gorska vasica“ in „Karla“ opisujeta kraj, ki ga je spoznala Božena za bivanje krog Domažlic; revno dekle, katero je spoznala istotam, nam podaja v „Rozarki“, črtica „V gradu in podgradju“ nam pa karakterizira življenje grajskega hlapca in dekleta, kar je Božena doživela v Nymburku. Ničesar iz ljudskega življenja ne pogrešamo pri Němcovi. Njeni opisi narodnih iger, slavnosti, navad itd. so naslikani z mojstrsko roko. Tvorili bodo še važno narodopisno blago; način, s katerim je opisovala češkega kmeta, oziroma češko vas, bo služil še davnemu pisatelju za spise o češkem narodu.

Prijetno nam slika pisateljica zdrave in mirne značaje, ki so zadovoljni, pa najsi žive tudi v slabih razmerah, najsi se trudijo ali ropajo. Najkrasnejši tak značaj je tudi babica starka, upalega obraza, milih oči, vljudna do ljudi, ki ne pozna nikakih razlik, je skromna in se vede enako napram revežem kot napram plemičem. Božena Němcová je kot prva poizkusila v češki literaturi rešiti socialno vprašanje: razmerje med služkinjo in gospo, med delavcem in gospodarjem, med takozvanimi boljšimi ljudmi in ljudmi slabe preteklosti. Ta vprašanja rešuje pisateljica z medsebojno ljubeznijo in s precejšnim razumevanjem. Na eni strani se gospoda in plemstvo ne vzdigujejo nad preprosto ljudstvo, premožnejši pomaga revnejšemu, izobraženi poučuje lajka, z druge strani pa zopet revež ne zavida bogatašu, gospodu in plemiču, ampak se obrača do njih z zaupanjem. Tako ljubi Němcová ljudi, ki jim usoda ni bila ravno mila in spravlja v svojih delih vse, vsaj za ono dobo, v lepa razmerja. V isti meri idealizira Němcová ljudi iz nižjih kot višjih slojev. Pa saj je to za ono dobo, ko še niso poznali stanovskih razlik, vsaj ne tako kot danes, povsem razumljivo. Njeni spisi so prevzeti medsebojne ljubezni, in kot omenjeno, Němcová kot

prva načelnjava njih socialno vprašanje, in ga tudi sproti rešuje. Ravno ti socialni predpogoji dajejo njenim delom trajno vrednost. Jasno nam je, da more sivoiti take spise le človek, ki je živel skoro celo življenje v bedi, ker slične ljubezni do ljudstva bi kdo drugi gotovo ne poznal.

Vendar izdaje svojih del, razen „Babice“, Němcova ni dočkala. Tik pred smrtjo ji je obljubil knjigotržec Avgusta v Litomyšlu izdajo njenih spisov. „Kako sem se veselila na izdajo svojih del...“, piše v nekem svojem pismu. Smrt pisatelja Havlička Borovskega ji je prizadela precej težek udarec in, kar omenjam mimogrede, pri pogrebu je rakev krasil le edini venec njen. Tako je Božena umrla v bedi in trpljenju, 24 januarja 1862 v Pragi, zapustivši še nedorasle otroke, od kojih še žive 79-letna hči Bogdana in sin Jaroslav.

Sedaj ob stoletnici njenega rojstva bodo pa otvorili v Češki Skálici po njej imenovan „Muzej“. Ta muzej Božene Němcove bo uredil „Klub češkoslovaških turistov“, in namerava v takozvani „Babičini dolini“ postaviti tudi spomenik po načrtu prof. Kociána. Za „Muzej“ si je odbor pridobil nekako 40 pisem Němcove, dalje pisma njenega moža, njenega sina Jaroslava, V. Bencla, Karoline Světle, Podlipske in drugih. Skupno je pisem nad dvesto. Slednjič je v muzeju še rokopis povesti „Urozený a neurozený“, ki še doslej ni bil natisnjen; dalje tudi prevod Tartuffa. Pisatna miza, slike in razne druge drobnarije, pridobljene večinoma od hčerke Bogdane, ki živi v Jičnu, dopolnjujejo to zbirko. Ta njena hči, ki jo je pred kratkim zadel mrtvoud, živi zelo borno življenje in prodaja iz bede spomine na svojo nesrečno mater. Takšen je konec potomcev ene najslavnejših pisateljic češkoslovaškega naroda. Vendar pa spomin na mater ne bo pozabljen.

Sklepam z besedami, ki jih je pisateljica rabila pri „Rozarkih“:

„Sama trpeča — je bila služabnica ljubezni“.

—on—

„On in ona.“ Pred kratkim je izšla v Stockholmu zbirka Avgust Strindbergovih pisem pod znanim naslovom „On in ona“. Ta pisma izza časa prvega njegovega nesrečnega zakona je Strindberg že leta 1886 sam pripravil in jih hotel uvrstiti v svojo epohalno avtobiografsko serijo. Toda do izdavanja ni prišlo iz vzrokov diskrecije, pa ne morda — pisateljve, ki je hotel, da izdejo na vsak način, temveč založnik se je branil založiti te intimne slike še živečih glavnih junakov. Kot vsi veliki ljudje, tako je tudi ta nordijski velikan občutil neodoljivo potrebo, da se pred svetom razgali, da odpre vsem in vsakomur svoje poslednje tajnosti na stežaj. Znan švedski kritik piše o njem, da se „ni nikdar zbal obesiti svoje iz živih prsi iztrgano srce v knjigarjevo izložbeno okno“. O tem pričajo njegova avtobiografska dela, od katerih smo „Bedakovo izpoved“ čitali lansko leto v „Naprejevem“ podlistku. — In baš ta pisma so iz te dobe in iz časa pred njo. Govore največ o nji in o — njem. Ta „on“, to je bil domači prijatelj, ki že davno ni bil več samo prijatelj. Prav je dejal o tej zbirki Strindberg, da to niso več pisma, temveč cel roman. Stara povest je to, ki se ponavlja, večno, kar svet stoji. Zato so ta pisma zanimiva kot dokumenti za spoznavanje pesnikovega duševnega postanka in razvoja. Vendar je nekaj neprijetnega na celi stvari; ta zavest namreč, da je nekdo odprl nenadoma vrata, ki zakrivajo čisto zasebno, skrito življenje. Zanimiva so tudi, ker nam iznova potrjuje ono staro resnico, da je bil Strindberg zato tak sovražnik žensk, ker jih je preveč ljubil, preveč slepo oboževal, in tako je iztuzenjen neizbežno nujno moralo priti — in Strindberg je postal morda največji nasprotnik ženske, kar jih je še svet videl. Da je ta rana bolela in hudo bolela, je le preveč razumljivo. V uvodnem pismu piše založniku „Žrtvoval sem mir svojega zasebnega življenja in dal celo svojo osebnost ljudem; zakaj ne bi tudi drugi trpeli za dobro in važno stvar!“ In res, ta mož je svojo veličino poplačal z lastno krvjo, zato se je tudi čutil vedno ne le zagovornika vseh nemih, temveč skoro kot odrešenika, ki nosi grehe drugih. In s to vznešeno motivacijo izroča svetu in radovednosti ljudi vse, kar je najbolj ljubil in spoštoval: svojo ženo, prijatelja in samega sebe. Velika je bila cena,

s katero je plačal svoj mir; pisma pa nam ostanejo kot važen dokument zgodovine v razvoju človeške osebnosti poleg slavnih del sv. Avguština, Benventa, Cellinija, J. J. Rousseaua, Goetheja in Tolstega. I. a.

„**Boljševiška barbarstva.**“ Pod tem naslovom je napisal Boris Suvarin v „Červinu“ objektivno poročilo o ruski sovjetski vladi. V njem združuje vse vesti zahodnih udeležnikov ruske revolucije. Piše med drugim: „Sovjetska vlada se z vso gorečnostjo trudi, da v kulturuem oziru doseže to, kar je carizem vedoma zanemaril. Ruska „Akademija znanosti“ sestavlja skupno z vlado statistiko ogromnih prirodnih bogastev Rusije. Ustanovljenih je bilo doslej že vse polno zbir, muzejev in znanstvenih zavodov. Znanstvenikom in učenjakom daje vlada na razpolago vsakršnakoli sredstva. Že uvedba prisilnega šolskega sistema je delo neprecenljive vrednosti. S tem je bil izvršen za Rusijo ogromen prevrat. Vsakdo, ki še ni star 16 let, mora obiskovati šolo. Otroci dobivajo v šoli knjige in hrano. Število vzgojnih zavodov — ne všteti šol — je narastlo samo v Moskvi od 369 na 1357. Dela raznih pisateljev ponatiskuje in prodaja država sama. „Rdeči vlaki“ razvažajo knjige v stotisoč izvodih in to v najoddaljeneše provincije. V ljudskih šolah in v umetniških delavnicah skušajo komunisti vzbuditi zmisel za res ljudski razvoj umetnosti in izobrazbe. Zanimivo je, da imajo ravno najmodernejše slikarske šole v sovjetski Rusiji največji uspeh. Najširše plasti „ekspresionizma“ opozarjajo nase po ulicah Moskve in Petrograda na širokih platnih v dneih manifestacij. Med pesništvom te je razvila posebno smer futurizma. Pesniki prednašajo svoje umotvore kar po cestah in vzbujajo pozornost nase potom velikih barvanih letakov. Neizmerno se je razcvetelo gledišče, v kojega panogah posvečajo Rusi največ pozornosti — otroškemu gledišču, kot glavnemu sredstvu za umetniško vzgojo.“ — To so boljševiška barbarstva!

Drobiz

Alkohol in žena. Ilustrovani časopis za Nemško Avstrijo, ki je namenjen v prvi vrsti ženam omikanih krogov, je prinesel sledeče vrstice iz zdravniške, torej strokovne roke: Društvo abstinentnih zdravnikov za nemške pokrajine objavlja sledeče opomine nemškim ženam:

1. Ne dovolite nikoli svojemu možu, da bi vas objel, kadarkoli pride natrkan ali celo pijan domov. Sodba mnogih zdravnikov se vjema s tem, da so otroci, ki so spočeti v vinjenosti, revčki; slabotni so, božjastni, slaboumni ali celo bebasti od rojstva večkrat imajo tudi telesne hibe ali se pa rade mrtvi.

2. Matere naj v blagoslovljenem stanu nikoli ne pijejo opojnih pijač. Neresnično je, da bi mati z opojnimi pijačami pospeševala moč in zdravje otrokovo, ki ga nosi pod srcem, neresnično je tudi, da bi si z opojno pijačo o'ajšala rojstvo otrokovo; opojne pijače ne rede in ne krepe, Popolnoma napačno in krivo je naziranje, da bo vsled opojnih pijač mati lažje in bolje dojila svoje dete; ne pivo, ne vino ne pospešuje te zmožnosti. Resnica pa je, da je vsako uživanje opojnih pijač za časa nosečnosti škodljivo za razvoj deteta. Dete zastaja v rasti, pride drobno in slabo na svet ter tako povzroči materi mnogo več truda, zlasti ker je vsled redno uživane opojne pijače noseče matere bolj nagnjen k vsem boleznim.

3. Varujte se, žene, opojnih pijač, ko pride vaša ura; opojne pijače ne koristijo to uro prav nič, a vplivajo zelo neugodno na potek rojstva. Večkrat zavlačujejo uro rojstva.

kar je nevarno za mater kakor za otroka; prav lahko se pojavi nevaren krvotek. Moč dajejo v tej uri edino le kuhano sadje, sadni soki, sladkorna voda.

4. Po rojstvu se zdrži ves teden vsake opojne pijače! One razburjajo porodnico, povzročajo bolečine, so vzrok krvavitvam ter zabranjujejo redno in naravno delovanje notranjih organov, ki so bili prizadeti vsled rojstva.

5. Varujte se opojnih pijač, dokler dojite svoje dete! Ne verjemite tistim, ki vas nagovarjajo k pijači, češ, vsled pijače imate več mleka; to ni res. Pomnite: iz zavžitega vina ali piva preide vedno nekaj omamljivih snovi v materino mleko; in naj je tega še tako malo, nežni dojenček je oškodovan že z nekoliko kapljicami. — Dojenček je omamljen, dobiva krče, neredno deluje želodec in čreva, ves razvoj deteta zaostaja le premnogokrat.

6. Otrokom ne dajajte opojnih pijač nikoli! Zelo nevarno je dajati dojenčku v svrhu uspavanja piva, vina ali žganja; tudi starejšim otrokom ne dajajte ne malaga, ne medicinskega vina, ne krepilnega piva, ki ga priporočajo včasih kričeči inserati po časopisih. Otroški duh in nežno telesce, oboje trpi vsled takih lažizdravil. Kdor podaje otroku take stvari, je njegov sovražnik. Ne zabite! Čim delj rastejo otroci in se razvija mladina brez opojnih strupov, tem zdravjša, močnejša in spretnejša za vse bo, kadar doraste.

Norveško ženstvo in žganje. Na Norveškem ja bila leta 1894. sprejeta postava, ki dovoljuje občinam, z glasovanjem odločati, ali se naj v občini kuha in prodaja žganje ali ne. Vsak moški ali ženska, ki je stara 25 let, ima pravico glasovati. Leta 1895. je bilo prvo glasovanje. Boj je bil hud za žganje in proti žganju. Na deželi so ga povsod odpravili, tudi domače kotle so opustili. Bolj trdo je šlo v mestih. Vzdignile so se pa zlasti norveške žene kakor Špartanke zoper sovražnika domače sreče. Med ženstvom je bilo silno navdušenje. Ker je na deželi že prej bilo glasovanje, so žene in dekleta šle v mesta, ko je bilo tam glasovanje. Po hišah so prevzela razna gospodinjska dela, da so domače ženske lahko šle na volišča. Obklele so se v resna temna oblačila, kakor bi šle v sve-tišče. In ko se je pozno zvečer izvedel izid glasovanja, da je med 13 mesti 11 odklonilo žganje, je zavladalo nepopisno veselje. Ženske so se objemale, tiste, ki so poprej živele v sovraštvu, so si prijateljski stiskale roke. Slovenke, vzemite si za vzgled norveške žene! Začnite tudi ve odločen boj proti temu sovražniku hišne sreče, miru in zdravja. Kako žalostno je to pri naš, da celo žene in dekleta srkajo ta gnus in strup. Ali bi se kje v Sloveniji dobila občina, kjer bi se večina izrekla proti žganjarnam, če bi prišlo do glasovanja? Šnopsarne in kotli so znamenja naše sužnosti in zaostalosti. Tisti, ki imajo največ dobička od žganja, nas sramotijo po časnikih kot divjake, razbojnike in tolovaje. — Zato velja odločno in povsod: Proč s šnopsom! Proč s strupom! Proč z goljufijo!

Društveni vestnik „Svobode“

Izredni občni zbor „Svobode“ se je vršil dne 1. svečana v Ljubljani v dvorani Mahrove šole. Zastopanih je bilo 25 delegatov, ki so prišli z Jesenic, Zagorja, Trbovelj, Hrastnika, Radeč, Celja, Ptuja, Maribora, Rajhenburga. Občni zbor je sklenil spremembo pravil, ki se pošljejo vsem podružnicam, čim bodo odobrena. — Občni zbor je nadalje sprejel Zvezin opravilnik, ki se tudi pošlje vsem podružnicam, ko se ga napravi več izvodov. — Sklenilo se je zvišati članarino od 1 K na 2 K in vpisnino od 50 v na 1 K. — Na podlagi novih pravil se je izvolilo razsodišče, v katero so bili voljeni sledeči

sodrug: Albin Prepeluh, Andrej Sever in Ivan Celarc. — Sodrug Vehovec je podal tajniško poročilo o številu članov ter o razvoju podružnic. Po zadnjem občnem zboru so se ustanovile nove podružnice v Kočevju, Rajhenburgu, Črni pri Prevaljah in Gušlanju. Podružnic je dosedaj ustanovljenih 18, v najkrajšem času se bodo ustanovile še nove in tako bo kmalu raztegnjeno naše delovanje po vseh krajih. Snujejo se pevski odseki, godbeni odseki; pri podružnicah, ki imajo zato primerne prostore, se vršijo delavske predstave. V Ljubljani se vrše redne delavske predstave, ki so vedno razprodane. Nakupilo se je precej novih knjig, tako da bo tudi v tem pogledu „Svoboda“ prednjačila drugim knjižnicam. Glede telovadnih odsekov smo stopili v stik s čehoslovaškimi socialističnimi telovadnimi enotami. Prejeli smo vabilo na Olimpijado, ki se vrši v Pragi leta 1921. — Naš telovadni odsek je priredil 28. decembra „Božični večer“, na katerem je bilo obdarovanih 200 otrok; tudi v Sp. Šiški in na Glincah napredujejo telovadni odseki. Raste zavest, da bo naše delo rodilo dobre sadove. V Celju se telovadni odsek razvija kar najbolje. V splošnem se lahko sodi, da je Zveza dan za dnem močnejša. Potrebno je to zlasti, če pomislimo, kako je danes obsojena proletarska družina s svojimi otroci v mala, zatohla stanovanja, kamor malokdaj prodro solnčni žarki. Ali more biti taka mladina zdrava? Ali se more duševno tako razviti, kakor je to neobhodno potrebno? Ne! Zato pa bo dolžnost vseh odborov naših podružnic, da se v bodoče posvetijo temu delu. Ako mi sami ne bomo skrbeli za svojo proletarsko mladino in jo pustili vzgajati drugim, kakor so jo vzgajali dosedaj, bomo ostali hlapi! — Treba nam bo, kjerkoli so dani pogoji za to, vprijarjati otroške predstave, otroška predavanja itd. Povsod je naša naloga, da pokažemo mladini, kaj je lepega in kaj grdega. Predvsem je treba seveda primerne razlage, tako da otrok lahko pojmuje. — Na pov. za soc. skrbstvo se je ustanovil protialkoholni sosvet, čigar član je tudi naša organizacija; treba bo torej sklepe tega protialkoholnega sosveta tudi praktično izvajati. O vseh tozadevnih sklepih bo centralni odbor pravočasno obvestil podružnice. — Dalje prosimo, da vse podružnice redno pošiljajo svoja poročila o njihovem delovanju, tako da bo vsaka številka prinesla pregled o razvoju od meseca do meseca. — Treba je sistematičnega dela! Treba pridnosti in vztrajnosti! Treba požrtvovalnega samozatajevanja! Treba vere v moč naših svetlih idej, zmagozavestne vere v končni triumf našega prepričanja. Zato na plan, bojovníki! Pogumno na delo, minérji! Vesla v roke, brodarji! — Naš program je jasen: malo besed, več dela! — Po tajnikovem poročilu poda sodružica Rakovčeva blagajniško poročilo. — Po blagajniškem poročilu so referirali tudi delegati podružnic. Vsa poročila so pričala o agilnosti naših sodrugov in sodružic. S ponosom lahko trdimo, da so naši sodrugi že mnogo priborili, odkar delujejo v „Svobodi“. Ob 5. uri pop. je sodr. Dražil zaključil občni zbor. — Prihodnji občni zbor nam bo pokazal še večjih uspehov. I. V.

Telovadski odsek „Svobode“ v Sp. Šiški. Dolgo smo že v Sp. Šiški hrepeneli po telovadbi, ki bi imela na sebi res kaj delavskega. Toda nismo je mogli dočakati. Prejšnja „Vzajemnost“ nam je radi nam vsem prečobro poznatih predvojnih razmer — ni mogla dati, med vojsko na njo sploh misliti nismo mogli, šele sedaj po vojski smo se zatekli k „Svobodi“ in ji razložili svoje želje . . . Od pivega šišenskega odbora nismo dobili ničesar, šele drugi, lani v decembru izvoljeni odbor nam je našo prošnjo uslišal. In tako smo sledili telovadskim odsekom „Svobode“ v Celju, Ljubljani, na Viču, v Pfuju in drugod ter smo začeli po Novem letu s telovadbo. Delajo nam sicer kot je to naravno in običajno povsod — še sitnosti, tako pri agitaciji (posebno čutimo to v šoli . . .) kakor tudi drugod, vendar pa upamo, da vse težkoče premagamo in se telovadski odsek razvije do popolnosti. — Vaje imamo zaenkrat še štirikrat tedensko: v ponedeljek in v petek od 7. do 9. ure zvečer vadijo člani ter del obrtnega naraščaja, v sredo ob istih urah članice, v nedeljo popoldan pa šolski naraščaj, deloma deklice. Vendar, kot vidimo, nam ta razdelitev kmalu že ne bo več zadoščala. Nezadovoljna je šolska mladina, nezadovoljne

so članice; vsem je čas telovadbe prekratek. Število vseh se pa tudi venomer množi. Radi bi sicer ustregli obem: a vsa stvar ne gre tako naglo. Šolska telovadnica, v koji telovadimo, je namreč prevečkrat zasedena. Šolska mladina, mi in Orli se komaj zvrstimo v njej. Upamo pa, da se bo našim upravičenim prošnjam ustreglo in da se nam bo telovadnico prepustilo še za večkratno uporabo. Nilmamo tudi lastnega telovadnega orodja; tudi tega si moramo deliti s šolsko mladino na eni in z Orli na drugi strani. Kotvadtelji delujejo naši vrli ljubljanski sodrugji, pa tudi lastni vaditeljski naraščaj se vadi. Potrpeti bo treba! Le polagoma in z vstrajnim delom bomo zamogli vsťvariti iz našega — zaenkrat še z vsemi težkočami, ki jih nudi vsako začeto delo, borečega se — odseka, močno telovadno jednoto, ki bo kos odbijati vse napade nasprotnikov. In ta čas — kot vidimo — ni daleč. m. n.

Ljubljana. Z ozirom na sklep izrednega občnega zbora, kateri se je vršil dne 1. februarja 1920 v Ljubljani, se tem potom ponovno obvešča vse podružnice „Svobode“, da znaša sedaj članarina od novega leta dalje K 2 — mesečno. Za novo pristopivše člane znaša pristopnina K 1.—: Od članarine ostane podružnici 50 v. in od pristopnine 50 v. Centrali se odpošlje: od članskega prispevka K 1.50 in od pristopnine 50 v.

Družinski list „Svoboda“ bo odslej izhajal v večji obliki, tako da bomo lahko prinašali več gradiva za izobraževalno delo. Nujno potrebno pa je, če hočemo list čim najbolj razviti, da moramo pridno agitirati zanj. Vsak član in vsaka članica „Svobode“ se mora zavedati, da bomo le v močni organizaciji lahko ustvarili vse tisto, česar do danes nismo mogli izpolniti. Če bodo vse podružnice storile svojo dolžnost, tedaj smo lahko prepričani, da nam prinese to leto veliko večjih uspehov, nego smo jih imeli dosedaj.

Prosimo, da se nam pošilja redne mesečne obračune, da lahko krijemo vse izdatke, ki so odslej veliko večji, nego so bili dosedaj. Centralni odbor si je tega zvest, da bodo vsi sodrugji in sodružice napram „Svobodi“ storili svojo dolžnost. Vse tiste podružnice, ki imajo dosedaj še premalo izpopolnjene knjižnice, ali jih še sploh nimajo, morajo to čimprej nadomestiti. Kjer se nahajajo primerni prostori za vprizarjanje gledaliških iger, naj se pri izbori predstav pazi predvsem na socialne igre. V slovenščini pa jih ni, zato jih je treba prevesti in založiti; to nalogo si je nadela „Svoboda“. Vse to pa je zvezano z velikimi izdatki. Zato naj vsi člani in članice gredo agilno na delo. Tekom preteklega leta smo ustanovili 10 podružnic. Tekom tega leta jih moramo ustanoviti še po vseh tistih krajih, kjer jih do danes še ni. V kratkem si moramo ustanoviti tudi zvezo pevskih socialističnih zborov. Centralni pevski zbor je že nabavil vse priprave za note, s katerim bomo lahko zalagali vse naše pevske zборе, ki so včlanjeni pri „Svobodi“. Treba nam je gojiti čim največ družabnega življenja, posebno sedaj, ko ustanavljamo telovadne odseke. Ko pridejo spomladanski dnevi, moramo voditi našo mladino v prostem času ven v naravo, da se navžije svežega zraka.

Celje. Od našega zadnjega občnega zbora se delovanje naše podružnice prav lepo razvija. Imeli smo dve redni seji, ne katerih smo sklepali v različnih važnih stvareh. Ustanovili smo tudi nogometni klub „Svoboda“, katerega predsednik je sođr. Dobrajc, tajnik pa sođr. Joško Ratajc. Dalje izvrstno deluje naša plesna šola, katera se vrši trikrat v tednu v mali dvorani hotela „Union“. Obiskuje jo povprečno po 200 obiskovalcev. Dalje smo imeli meseca januarja dobro uspeli družinski večer v hotelu „Union“, ter na pustni torek ogromno obiskano maškerado v veliki dvorani istega hotela. Od obeh večerov ima podružnica lep gmoten in moralen uspeh. Vsako nedeljo dopoldne deluje tudi naša knjižnica. Nadalje pričnemo v kratkem s pripravami za zaključni plesni venček naše plesne šole.

M. Četina.

Konsumno društvo za Slovenijo

vpisana zadruga z omejeno zavezo

Poštni čekovni račun št. 10.532

Telefon interurban 178

Društvo ima sedaj nad 17.000 članov. Po zadnjem računskem zaključku znašajo društveni skladi: rezervni sklad K 42.831.65, dispozicijski sklad K 21.007.61, bolniški sklad K 33.411.16, pogrebni sklad K 1.000, deležni sklad K 302.022.94.

Društvo izplačuje zaostalim po umrlih članih pogrebno podporo, bolnim članom pa bolniško podporo.

Društvo ima 35 prodajaln v sledečih krajih: Ljubljana, Sp. Šiška, Glince pri Ljubljani/ Rožna dolina pri Ljubljani/ Ljubljana, Bohoričeva ulica/ Ljubljana, Krakovski nasip/ Ljubljana, Sodna ulica/ Tržič na Gorenjskem/ Križe pri Tržiču/ Sv. Ana pri Tržiču/ Sava—Jesenice/ Jesenice (pri Ferjanu)/ Koroška Bela—Javornik/ Mojstrana/ Kranjska Gora/ Gorje pri Bledu/ Radovljica/ Borovnica/ Kamnik/ Litija/ Radeče—Zidanimost/ Celje/ Štore pri Celju/ Šoštanj/ Rogaška Slatina/ Pragersko/ Maribor/ Ruše nad Mariborom/ Fala pri Mariboru/ Št. Lovrenc na Pohorju/ Guštanj/ Prevalje/ Mežica, Koroško/ Črna I/ Črna II/ Pliberk/

Hranilni oddelek

društva obrestuje hranilne vloge po 4⁰/₀, oziroma po 4¹/₂⁰/₀. Hranilne vloge se vlagajo in izplačujejo v vseh zgoraj navedenih društvenih prodajalnah, kjer se dobijo tudi vsa potrebna pojasnila.

Kot član pristopi lahko vsak. Pristop znaša K 1, delež K 100.

Pisarna je v Ljubljani, Sp. Šiška, Kolodvorska cesta 208.

Pisma naj se naslavljajo: Ljubljana, poštni predal št. 13.

Ljudska tiskarna Maribor

d. d. v Ljubljani/ naznanja, da je kar najmoderneje opremljena in da izvršuje vsa v tiskarsko stroko spadajoča dela: knjige, brošure, računske zaključke, cenike, lepake, letake, vabila, trgovske račune, razpredelnice, pisma in zavitke, osmrtnice, posetnice itd. v eni ali več barvah od najfinejše do najpreprostejše vrste. Vse lično in po zmernih cenah.

Konsumna društva, zavodi, organizacije, razna društva, trgovci in obrtniki! Priporočamo Vam, da se trdno oklenete te lepo se razvijajoče tiskarne v Mariboru.

Splošno kreditno društvo v Ljubljani / reg. zadr. z om. zavezo

sprejema hranilne vloge vsak delavnik od 8. do 13. ure
in jih obrestuje po čistih

4⁰/₀

Rentni davek plača društvo iz svojega. Obresti se kapitalizirajo polletno. Večje in stalne vloge se obrestujejo po dogovoru. Posojila daje svojim zadružnikom proti vknjižbi, na osebni kredit proti poroštvu ali zastavi vrednostnih papirjev. Menice se eskomptujejo po bančni obrestni meri. Edini, res delavski denarni zavod.

Naročajte, berite in širite delavski časopis

„Naprej“ / glasilo jugoslovanske
socijalno-demokratske stranke ::::

Izhaja vsak dan. Naročnina znaša: leto K 120, pol-
letno K 60, četrtletno K 30, mesečno K 10. Posamezne
številke 60 vin. — Naroča se v

Upravništvu „Naprej“, Ljubljana,
Frančiškanska ulica številka 6/II.

Spominjajte se in nabirajte ob vsaki priliki za ti-
skovni sklad!

